

Joanna Majczyk*, Agnieszka Tomaszewicz*

***Aleja Profesorów w kampusie głównym Politechniki Wrocławskiej
– historia rozwoju układu przestrzennego***

***Aleja Profesorów (Avenue of Professors) in the main campus
of Wrocław University of Technology
– history of the spatial system development***

W lutym 1945 r. z rozkazu Karla Hankego, gauleitera Dolnego Śląska, przystąpiono do systematycznego wyburzania zabudowy usytuowanej wzdłuż dzisiejszego pl. Grunwaldzkiego we Wrocławiu, który przekształcono w lądowisko samolotów. Zniszczono wówczas świątynię katolicką pw. św. Piotra Kanizjusza, kościół ewangelicki im. Marcina Lutera, budynki publiczne (np. siedzibę Archiwum Państwowego) oraz około 150 domów mieszkalnych [1, s. 187]. Z pożogi wojennej ocalały w tym rejonie gmachy uczelni rolniczej i technicznej, kliniki uniwersyteckie, kościół z zespołu klasztorowego Sióstr Dobrego Pasterza, siedziba dawnej miejskiej ochronki dla niemowląt przy ul. Hoene-Wrońskiego oraz fragmenty ciągów kamienic usytuowanych m.in.: wzdłuż początkowego odcinka Wybrzeża Wyspiańskiego oraz przy ul. Szczytnickiej, Nehringa, Wrocławczyka, Polaka i Skłodowskiej-Curie.

Projekt odbudowy osi Grunwaldzkiej i zagospodarowania sąsiadujących z nią terenów opracowano pod koniec 1949 r. w Centralnym Biurze Projektów i Studiów Budownictwa Osiedlowego, kierowanym wówczas przez generała architekta Mariana Spychalskiego. W planie tym przewidziano odtworzenie przedwojennego przebiegu pl. Grunwaldzkiego (d. Kaiserstr.) rozpiętego w linii prostej

In February 1945 by order of Karl Hanke, Gauleiter of Lower Silesia, works were started on systematic demolition of buildings situated along today's Grunwaldzki Square in Wrocław, which place was then being transformed into a landing site for planes. Among the destroyed buildings were: the Peter Canisius Catholic Church, the Martin Luther Evangelical Church, public buildings (e.g. the seat of National Archives) and about 150 residential houses [1, p. 187]. Those that survived the ravages of war in the region were edifices of agricultural and technical university, university clinics, a church in the monastic complex of Good Sheppard Sisters, the seat of the former municipal nursery for infants in Hoene-Wrońskiego Street and fragments of rows of tenement houses situated, e.g. along the initial part of Wybrzeże Wyspiańskiego and Szczytnicka, Nehringa, Wrocławczyka, Polaka and Skłodowskiej-Curie Streets.

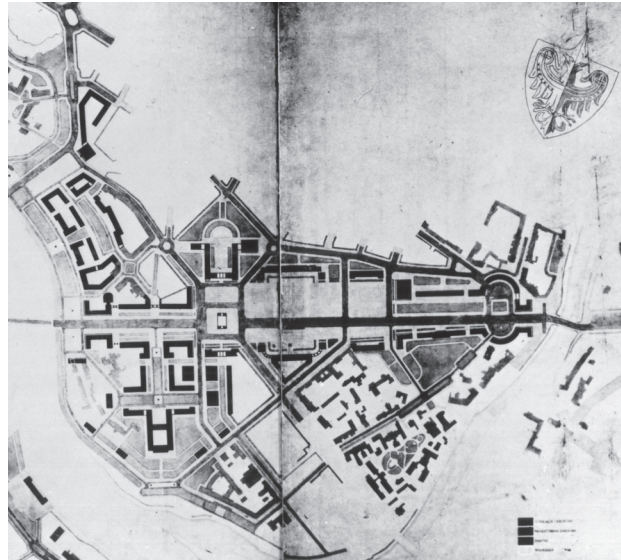
The project of reconstruction of the Grunwaldzki axis and development of neighbouring areas was prepared at the end of 1949 in the Central Housing Estate Construction Design and Study Studio whose director was at that time General Marian Spychalski, who was also an architect. This plan assumed reconstructing the pre-war arrangement of Grunwaldzki Square (formerly Kaiserstr.) which went in a straight line between two bridges over the Oder River, i.e. Grunwaldzki and Szczytnicki. A broad avenue which was used as one of the main communication axes connecting the Old Town with the north-east

* Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej/Faculty of Architecture, Wrocław University of Technology.

między dwiema odrzańskimi przeprawami – mostami: Grunwaldzkim i Szczytnickim. Szeroką aleję pełniącą funkcję jednej z głównych osi komunikacyjnych łączących Stare Miasto z północno-wschodnią i wschodnią częścią Wrocławia przecięto w 1/3 długości prostokątnym placem wydłużonym w kierunku zachodnim, z którego naroży wyprowadzono ul. Szczytnicką i Piastowską oraz Janiszewskiego i Skłodowskiej-Curie (il. 1). Wspomniany węzeł komunikacyjny sąsiadował z ogromnym „plcem defilad”, dochodzącym aż do linii wyznaczonej przedłużeniem ul. Suchardy w kierunku południowo-wschodnim. Reprezentacyjny plac przecięto osią Grunwaldzką, a poprzecznie – drogą łączącą ul. Norwida i Grunwaldzką. Przed mostem Szczytnickim zaprojektowano kolejny węzeł komunikacyjny ukształtowany w formie prostokątnego skweru stycznego do linii pl. Grunwaldzkiego. Skwer zamknięto od strony północno-zachodniej i południowo-wschodniej hemicykłami, które otoczono drogami i powiązano z przedłużeniem ul. Chałubińskiego oraz z ul. Grunwaldzką i Sienkiewicza. Kompozycja ulic i placów, zaczerpnięta z tradycji francuskiej urbanistyki barokowej, została podkreślona ciągami monumentalnych budowli o ujednoczonej wysokości i wzbogacona czytelnie zdefiniowanymi osiami poprzecznymi.

Jedna z takich osi, wytyczona na obszarze ograniczonym zachodnim odcinkiem pl. Grunwaldzkiego, Wybrzeżem Wyspiańskiego, ul. Norwida i Janiszewskiego, dała początek dzisiejszej Alei Profesorów. Szkielet założenia stanowiła T-kształtna kompozycja dwóch prostokątnych skwerów, które „obrysowano” po obwodzie ciągami komunikacyjnymi. Na przecięciu podłużnych osi symetrii obu zieleńców wytyczono prostokątny plac, którego środek zaakcentowano pomnikiem; taki sam plac rozpoczynający kompozycję od strony północnej połączono osiowo z pl. Grunwaldzkim. Skwer poprzeczny doprowadzono od strony wschodniej do ul. Janiszewskiego, z narożników zieleńca od strony zachodniej wytyczono diagonalne drogi, prowadzące do Wybrzeża Wyspiańskiego oraz do zespołu skwerów i placów, które zaprojektowano wzdłuż brzegu Odry, na linii dzisiejszego Wybrzeża Joliot-Curie. Kompozycja zieleńców poprzedzająca założenie Alei Profesorów została podkreślona w planie Spychalskiego zabudową obrzeżną o niemal symetrycznym układzie. Od strony północnej zaprojektowano dwa gmachy rozwiązane na planie liter L i C, których fronty cofnięto za linię zabudowy wyznaczoną usytuowaniem budynków – „bram wjazdowych” osi Grunwaldzkiej. Kolejne dwie L-kształtne budowle akcentowały linie dłuższych boków obu zieleńców. Na zakończeniu osi prostopadłej do pl. Grunwaldzkiego zaplanowano wzniesienie monumentalnego gmachu w typie barokowego pałacu *entre cour et jardin*. Główna oś założenia zielonego otaczającego gmach, którą wyznaczono na linii osi podłużnej całej kompozycji, została doprowadzona do brzegu Odry. Kolejne dwie, tym razem czworoboczne, budowle ustawiono na końcach osi skweru równoległego do pl. Grunwaldzkiego.

Teren, na którym zaprojektowano opisane założenie, został w kwietniu 1950 r. przekazany Politechnice Wrocławskiej z myślą o budowie kampusu uczelni [2, s. 176]. Twórca pierwszego projektu zagospodarowania nowych

Il. 1. Wrocław, plan zagospodarowania rejonu pl. Grunwaldzkiego, Centralne Biuro Projektów i Studiów Budownictwa Osiedlowego, 1949, fragment (Muzeum Architektury we Wrocławiu)

Fig. 1. Wrocław, development plan of the region of Grunwaldzki Square, Central Housing Estate Construction Design and Study Studio, 1949, fragment (Museum of Architecture in Wrocław)

and eastern part of Wrocław was intersected at 1/3 of its length by a rectangular area extended westwards and from its corners the following streets were led out: Szczytnicka and Piastowska as well as Janiszewskiego and Skłodowskiej-Curie (Fig. 1). The aforementioned transport hub was adjacent to a huge “parade square” which went as far as the line marked by an extension of Suchardy Street leading south-east. The representative square was intersected with the Grunwaldzki axis and crosswise with a road connecting Norwida and Sienkiewicza Streets. Before the Szczytnicki Bridge another transportation hub was planned in the form of a rectangular square adjoining the line of Grunwaldzki Square. From the north-west and south-east the square was closed with hemicircles which were surrounded by roads and connected with an extension of Chałubińskiego Street as well as Sienkiewicza and Nowowiejska Streets. The arrangement of streets and squares, drawing from the French Baroque urbanism tradition, was emphasized by rows of monumental buildings of an integrated height and enriched by clearly defined transverse axes.

One of such axes, which was marked in the area limited by the western section of Grunwaldzki Square, Wybrzeże Wyspiańskiego, Norwida Street and Janiszewskiego Street, gave rise to today’s Aleja Profesorów. This layout was based on a T-shaped composition of two rectangular squares which were “fringed” by transportation routes around the perimeter. At the intersection of the longitudinal axes of symmetry of both green squares a rectangular square was marked with a monument in the middle; a similar square starting a composition from the northern side was connected axially with Grunwaldzki Square. A transversal square from the eastern side was connected to Janiszewskiego Street and from the green square’s cor-

gruntów prof. Andrzej Frydecki wspominał w pamiętniku spisany w latach 80. XX w., że do opracowania koncepcji przystąpił już w 1949 r. na prośbę prof. Dionizego Smoleńskiego, prorektora politechniki. Architekt pracował w tym czasie nad projektem siedziby Wydziału Mechanicznego, którą usytuowano na miejscu zniszczonego budynku laboratorium, u zbiegu ul. Smoluchowskiego i Łukasiewicza. Wydaje się jednak, że koncepcja układu urbanistycznego nowego kampusu uczelni przypisywana w literaturze Frydeckiemu, np.: [3, s. 18], [4, s. 245, 246], [5, s. 92], została opracowana przez prof. Zbigniewa Kupca i prof. Tadeusza Brzozę. Frydecki napisał bowiem w swoim pamiętniku, że rozbudowa politechniki [...] miała objąć pawilony kilku Wydziałów, budynki Biblioteki oraz Rektoratu z zapleczem administracyjnym. Budynek Rektoratu miał być ulokowany wzdłuż Al. Grunwaldzkiej, ale zwrócony frontem do wnętrza terenu, na którym w otoczeniu parkowym, na wzór amerykański miały być rozmieszczone pawilony laboratoriów, posiadające możliwości sukcesywnej rozbudowy. Prace były już o krok od zatwierdzenia. Niestety w międzyczasie pojawił się we Wrocławiu gen. Spychalski [...] Aleja Grunwaldzka widziała mu się jako monumentalna arteria uroczystych pochodów i manifestacji, a rozbudowie Politechniki chciał nadać układ *cour d'honneur*'u. [...] Odbyło się szereg konkursów i opracowań alternatywnych. Moimi konkurentami stali się profesorowie Kupiec i Brzoza. Znaleźli oni jakieś protekcje do Prof. Lecha Niemojewskiego, który był powołany na stanowisko arbitra. Projekt moich konkurentów zyskał jego aprobatę, gdyż zarys zaprojektowanego przez nich *cour d'honneur*'u miał kształt mistycznego kwadratu. Autentyczne!!! [6, s. 6, 7].

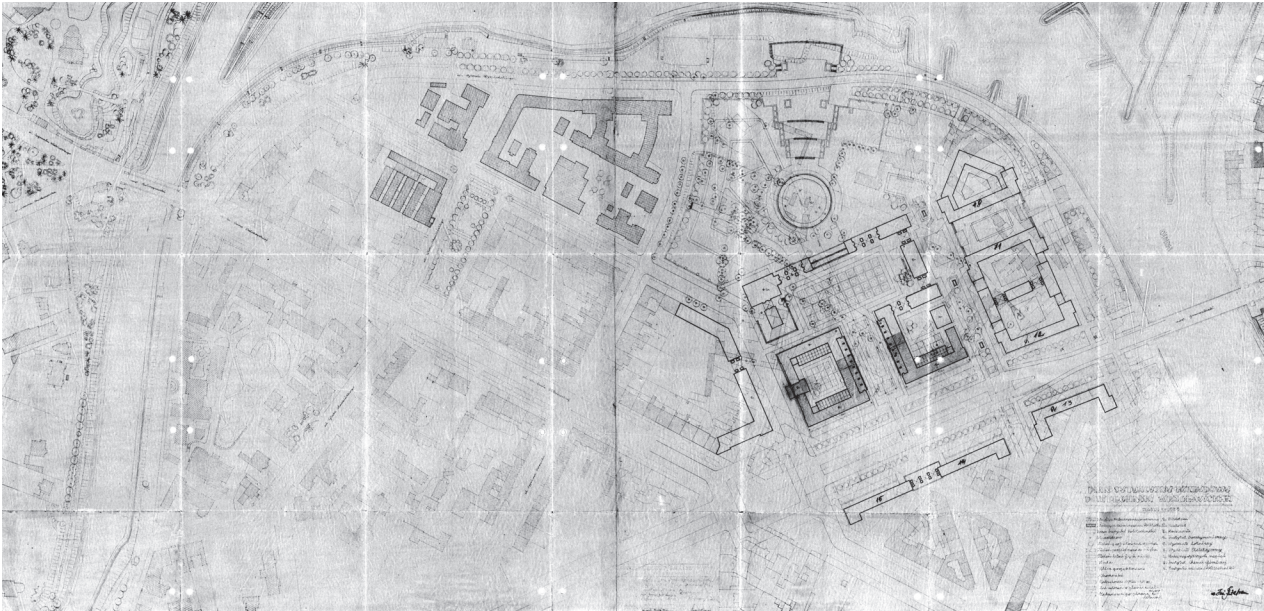
W planie zagospodarowania nowych terenów politechniki, który skierowano do realizacji (il. 2), nawiązano w czytelny sposób do rozwiązań przyjętych przez urbanistów skupionych w miejskim Centralnym Biurze Projektów i Studiów Budownictwa Osiedlowego za czasów Mariana Spychalskiego. Podstawę kompozycji zespołu budynków uczelni stanowiła oś prostopadła do linii pl. Grunwaldzkiego, którą rozpoczynał czworoboczny, wydłużony południkowo skwer, zamknięty poprzecznym prostokątnym placem o proporcjach boków wynoszących 2:1. Wzdłuż dłuższych boków skweru ustawiono gmachy złożone z czterech skrzydeł rozmieszczonych wokół wewnętrznych dziedzińców. Plac zamknięto zabudową obrzeżną, na osi założenia, między budynkami zaprojektowano przejście szerokości równej wymiarowi krótszego boku skweru, które prowadziło do gmachu rektoratu. Siedziba władz uczelni rozwiązana w formie tolosu stanowiła kulminację kompozycji, a zarazem zamknięcie północnej części osi.

W południowej partii założenia zmieniono kierunek jej przebiegu – oś poprowadzono prostopadle do Wybrzeża Wyspiańskiego i zaakcentowano ciągiem monumentalnych schodów, które zakończono tarasem zaprojektowanym nad brzegiem Odry. Rektorat otoczono założeniem zielonym, którego trzon stanowiła istniejąca enklawa wysokich drzew. Nowy zieleniec przecięto symetrycznym układem alejek, wśród których jedna, wyróżniona szerokością, łączyła projektowany kampus politechniki

ners diagonal roads were marked out leading to Wybrzeże Wyspiańskiego and to a complex of squares which were designed along the Oder River bank in the line of today's Wybrzeże Joliot-Curie. A composition of green squares preceding Aleja Profesorów layout was stressed in Spychalski's plan by a peripheral development of an almost symmetrical system. From the northern side, two edifices on the L and C plans were designed whose fronts were withdrawn behind the line of the development marked by location of buildings – "entrance gates" of the Grunwaldzki axis. Another two L-shaped buildings emphasized the lines of longer sides of both green squares. At the end of the axis perpendicular to Grunwaldzki Square a monumental edifice was planned in the type of *entre cour et jardin* Baroque palace. The main axis of the green layout surrounding the edifice, which was marked out on the longitudinal axis of the whole composition, extended as far as the Oder River bank. Two more buildings, this time quadrilateral, were located on the edges of the axis of the square parallel to Grunwaldzki Square.

In April 1950 the area where the aforementioned layout was designed was transferred to the Wrocław University of Technology with a view of building a university campus there [2, p. 176]. Professor Andrzej Frydecki, the author of the first design of the new lands development, mentioned in his diary which he wrote in the 1980s that he started working on the concept as early as in 1949 at the request of Professor Dionizy Smoleński, Vice-Rector of the University of Technology. At that time, the architect worked on a design of a seat of the Mechanical Faculty which was situated at the place of the destroyed laboratory building on the corner of Smoluchowskiego and Łukasiewicza Streets. It seems, however, that the concept of the urban system of a new university campus that in the literature is attributed to Frydecki, e.g. [3, p. 18], [4, pp. 245, 246], [5, p. 92], was in reality elaborated by Professor Zbigniew Kupiec and Professor Tadeusz Brzoza. Frydecki in his diary wrote that the extension of the University [...] was to comprise pavilions of a few Departments, Library buildings and the Rector's office with administrative facilities. The building of the Rector's office was to be located along Grunwaldzki Avenue but with its front towards the inside of the area where, in the park surroundings based on the American model, pavilions of laboratories were to be situated with a possibility of their successive extension. The works were almost approved for realisation. Unfortunately, at that time General Spychalski appeared in Wrocław [...] Grunwaldzki Avenue in his opinion was to be a monumental thoroughfare for ceremonial parades and manifestations and he saw the extension of the Technical University as a *cour d'honneur* arrangement. [...] A number of competitions were held and alternative studies were prepared. Professors Kupiec and Brzoza became my competitors. They found some favouritism with Professor Lech Niemojewski who had been appointed as an arbiter. The design of my competitors gained his approval because their *cour d'honneur* was shaped in the form of a mystical square. Authentic!!! [6, pp. 6, 7].

In the plan of the development of new terrains of the University which was to be implemented (Fig. 2), there

II. 2. Wrocław, plan sytuacyjny rozbudowy Politechniki Wrocławskiej, arch. arch. Z. Kupiec, T. Brzoza, 1949
(Muzeum Architektury we Wrocławiu, Archiwum Budowlane miasta Wrocławia)

Fig. 2. Wrocław, situational plan of extension of the Wrocław University of Technology, architects Z. Kupiec, T. Brzoza, 1949
(Museum of Architecture in Wrocław, Construction Archives of the city of Wrocław)

z jej dotychczasową siedzibą – dzisiejszym Gmachem Głównym. Projekt zagospodarowania terenów uczelni przewidywał również domknięcie zabudowy kwartału ograniczonego pl. Grunwaldzkim i ul. Skłodowskiej-Curie, Norwida i Janiszewskiego, z zachowanymi zwartymi ciągami kamienic czynszowych. Z kolei od strony zachodniej, wzdłuż Wybrzeża Wyspiańskiego zaplanowano wzniesienie następnego zespołu budynków, który ustawiono na miejscu kościoła pw. Najświętszego Serca Jezusowego (dawny kościół w zespole klasztorowym Sióstr Dobrego Pasterza) oraz przedwojennej zabudowy mieszkaniowej. Między obiema grupami budowli wytyczono kolejną oś kompozycyjną dekorowaną czworobocznymi zieleńcami z pomnikami, która prowadziła do budynku dawnej miejskiej ochrony zaprojektowanej przez Maxa Berga. Powtórzono za koncepcją Spychalskiego układ budynków usytuowanych po północnej stronie pl. Grunwaldzkiego z charakterystycznym kolumnowym podcieniem, który zaprojektowano na przedłużeniu osi głównego wnętrza urbanistycznego nowego kampusu. Nietrudno dostrzec, że zarówno projekt osi Grunwaldzkiej, jak i koncepcja zagospodarowania nowych terenów uczelni zostały opracowane zgodnie z „metodą socjalistycznego realizmu”, której zasady formułowano w oparciu o dokonania architektów radzieckich.

W 1950 r. przystąpiono do realizacji siedzib Wydziałów: Elektrycznego i Lotniczego (dziś budynki D1 i D2), które umieszczono we frontowych częściach zespołów gmachów usytuowanych po południowej stronie pl. Grunwaldzkiego, wzdłuż skweru akcentującego główną oś kompozycyjną założenia. Budowle wzniesiono według projektu profesorów: Kupca i Brzozy – bliźniacze, trójskrzydłowe, pięciokondygnacyjne budynki nakryte czterospadowymi dachami oddano do użytku w 1955 r., wtedy też zlecono

are clear references to the solutions accepted by urban planners from the Central Housing Estate Construction Design and Study Studio at the times of Marian Spychalski. The basis for the composition of the university building complex was an axis perpendicular to the line of Grunwaldzki Square, which started with a quadrilateral longitudinally elongated square closed by a transverse rectangular square with side proportions of 2:1. Along the longer sides of the square, edifices consisting of four wings were placed around interior courtyards. The square was closed by peripheral buildings on the layout axis and between the buildings there was a passageway whose width was equal to the size of the shorter side of the square leading to the Rector's office. The seat of the university authorities was planned in the form of tholos and it constituted the culmination of the whole composition and a closure of the northern part of the axis at the same time.

In the southern part of the layout the course of its direction was changed – the axis ran vertically to Wybrzeże Wyspiańskiego and it was accentuated by monumental stairs with a terrace designed by the bank of the River Oder at the end. The Rector's Office was surrounded by a green layout whose core consisted of the existing enclave of tall trees. A new green square was intersected by a symmetrical arrangement of alleys one of which connected a designed campus of the University of Technology with its seat – today's Main Building. The university area land development project also included enclosing the university quarter development in the area between Grunwaldzki Square, Skłodowskiej-Curie, Norwida and Janiszewskiego Streets with preserved compact rows of tenement houses. On the western side along Wybrzeże Wyspiańskiego another complex of buildings was planned to be erected which was situated at the place of the Sacred

Stanisławowi Wojciechowskiemu opracowanie koncepcji założeń zielonych, które urządzono między nowymi gmachami a pl. Grunwaldzkim [7]. W projekcie nie przedstawiono natomiast propozycji zazielenienia skweru zaplanowanego między nowymi siedzibami Wydziałów: Elektrycznego i Lotniczego, spodziewając się zapewne rychłej kontynuacji budowy.

W 1955 r. przyjęto „Założenia rozbudowy Politechniki we Wrocławiu” opracowane przez prof. Dionizego Smoleńskiego, rektora politechniki, i architekta Jerzego Freudenreicha, który pełnił wówczas funkcję kierownika Zarządu Inwestycji uczelni [4, s. 269]. W dokumencie przedstawiono plan realizacji projektu zagospodarowania nowych terenów politechniki, zgodnie z którym w latach 1955–1957 przewidziano budowę kreślarni umieszczonych w budynku zamykającym główny plac kampusu od strony zachodniej. W latach 1957–1958 zamierzano uzupełnić brakujące skrzydła dzisiejszych gmachów D1 i D2; w latach 1959–1960 planowano wybudować bibliotekę, która w projekcie Kupca i Brzozy została usytuowana przy południowo-wschodnim narożniku placu; w ostatnim etapie, w latach 1960–1962, zaplanowano realizację rektoratu. W założeniach rozbudowy uczelni postulowano również wzniesienie w latach 1957–1958 hali sportowej, nie została ona jednak zaplanowana w projekcie zagospodarowania przestrzennego nowych terenów politechniki.

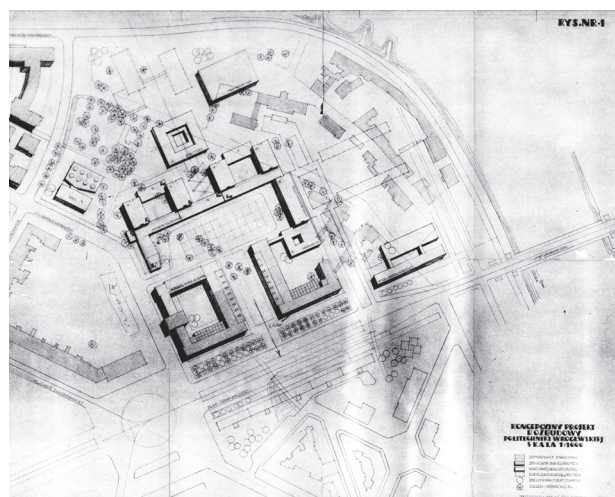
Do realizacji przyjętego programu nigdy nie doszło, władzom uczelni nie udało się zgromadzić wystarczających środków do przeprowadzenia inwestycji. W 1960 r. stanowisko rektora objął prof. Zygmunt Szparkowski, który rok później zwrócił się do senatu uczelni z prośbą o zaakceptowanie nowego planu rozbudowy politechniki – wśród najważniejszych zadań wymieniono konieczność budowy: domu akademickiego, siedziby Wydziału Łączności i hali sportowej [4, s. 292]. Już w grudniu 1961 r. prof. Tadeusz Brzoza przedstawił koncepcję zagospodarowania terenów uczelni, nieznacznie tylko skorygowaną w stosunku do projektu powstałego ponad dekadę wcześniej.

W nowym planie zachowano osiowość założenia (il. 3), zaplanowano budowę niezrealizowanych dotychczas części gmachów D1 i D2, zmieniono układ i charakter budowli stanowiących „ściany” głównego placu kampusu – w miejscu zespołu monumentalnych gmachów zaprojektowano na planie litery L dwukondygnacyjny pawilon Wydziału Łączności, do którego dostawiono od strony zachodniej czterokondygnacyjną siedzibę Wydziału Budownictwa. Za skrzydłem pawilonu ustawionym wzdłuż dłuższego boku placu rozmieszczono w układzie symetrycznym wokół wewnętrznych dziedzińców po trzy budynki dwu- i trzykondygnacyjne. Na zakończeniu głównej osi założenia, w miejscu, w którym niegdyś planowano wzniesić rektorat, umieszczono czworoboczną bibliotekę. Autor projektu informował w jego opisie, że [...] północną elewację głównego placu stanowi szklanna ściana dwukondygnacyjnych laboratoriów Wydziału Łączności, za nią widoczna zielen starodrzewu, oraz widoczny przez prześwit laboratoriów budynek biblioteki. Oś główna jest częściowo zamknięta, a dalszy jej przebieg akcentuje tylko położenie biblioteki [8, s. 2]. Oznacza to, że zrezygnowano z przedłużenia osi kompozycyjnej zało-

Heart of Jesus Church (a former church in the monastery complex of the Sisters of the Good Shepherd) and the pre-war housing development. Between both complexes of buildings a further compositional axis was marked which was ornamented with quadrilateral lawns with monuments leading to the building of the former nursery designed by Max Berg. Following Spychalski's concept, the arrangement of buildings was repeated and located on the northern side of Grunwaldzki Square with characteristic columnar arcades which were designed on the axis extension of the main urban interior of the new university campus. It is easy to see that the project of Grunwaldzki axis and the concept of land development of new areas of the university were elaborated in accordance with the “socialist realism method” whose principles were formulated on the basis of Soviet architects' achievements.

In 1950 the seats of the Faculties of Electrical Engineering and Aviation were built (today buildings D1 and D2), which were located in the front parts of the edifice complexes on the southern side of Grunwaldzki Square along the square which emphasized the main compositional axis of the layout. The buildings were erected according to the design by Professors Kupiec and Brzoza – twin, three-wing, five-storey, covered with hipped roofs structures were opened for use in 1955. At that time Stanisław Wojciechowski was asked to develop a concept of green layouts which were later arranged between new buildings and Grunwaldzki Square [7]. Nevertheless, in the project there were no suggestions regarding planting green on the square planned between new seats of the Faculty of Electrical Engineering and Aviation certainly expecting forthcoming continuation of construction.

In 1955 “Assumptions of Wrocław University of Technology extension” were accepted. They were developed by Professor Dionizy Smoleński, the rector of the univer-

Il. 3. Wrocław, plan sytuacyjny rozbudowy Politechniki Wrocławskiej, arch. T. Brzoza, grudzień 1961 (Muzeum Architektury we Wrocławiu, Archiwum Budowlane miasta Wrocławia)

Fig. 3. Wrocław, situational plan of extension of the Wrocław University of Technology, architect T. Brzoza, December 1961 (Museum of Architecture in Wrocław, Construction Archives of the city of Wrocław)

zenia aż do nabrzeża Odry, co więcej, nadal nie próbowano szukać powiązań nowego kampusu z przedwojenną siedzibą uczelni. W planie zagospodarowania terenów politechniki zasugerowano też możliwe położenie siedziby Wydziału Mechaniczno-Energetycznego (od strony pl. Grunwaldzkiego), oddziału Państwowej Akademii Nauk (u zbiegu ul. Smoluchowskiego i Norwida) oraz hali sportowej (w sąsiedztwie biblioteki), choć jak wspominał Brzoza: [...] *usytuowanie krytej Hali Sportowej i Pływalni wymaga jeszcze dalszych szczegółowych studiów* [8, s. 2]. Opisana koncepcja rozbudowy politechniki stanowiła próbę połączenia zmonumentalizowanej kompozycji urbanistycznej, charakterystycznej dla epoki realizmu socjalistycznego, z zabudową modernistyczną. Wprowadzenie nowych wzorców w architekturze umożliwiła odwilż gołkowska, nie bez znaczenia była również konieczność poszukiwania, z powodu słabości ekonomicznej państwa, rozwiązań umożliwiających obniżenie kosztów i skrócenie czasu prowadzenia robót budowlanych.

W kwietniu 1962 r. prof. Brzoza opracował drugą koncepcję zagospodarowania terenów politechniki, w której skupił się przede wszystkim na takim skonstruowaniu brył projektowanych budynków, aby umożliwić ich etapową realizację. Autor oszedł w nowym projekcie od dotychczasowej ścisłej symetrii i osiowości kompozycji przestrzennej zespołu – zachowana została co prawda główna oś założenia zakończona budynkiem biblioteki, przecięto ją jednak sięgaczem prostopadłym do ul. Janiszewskiego (il. 4a). Dawny centralny plac kampusu został zmniejszony, przesunięty w kierunku południowym i położony asymetrycznie w stosunku do głównej osi kompozycyjnej. Wzdłuż wschodniej i północnej granicy placu usytuowano dwa z pięciu pawilonów Wydziału Łączności, od strony zachodniej – jeden z trzech budynków Wydziału Chemii Technicznej. *Biorąc pod uwagę pewną elastyczność w planowaniu inwestycji uczelni, jak również nawiązując do charakteru obecnego ukształtowania terenu – pisał Brzoza – przyjmuje się w projekcie zabudowę pawilonową (umożliwiającą etapowanie) swobodną, nie wiążącą później projektowanych obiektów* [9, s. 5]. W przeciwieństwie do założeń poprzedniej koncepcji zagospodarowania terenów politechniki, wysokość nowych budynków została dostosowana do skali gmachów już wybudowanych.

W grudniu 1962 r. prof. Brzoza przedstawił kolejną, zupełnie odmienną propozycję rozbudowy uczelni (il. 4b); w opracowaniu przyjęto założenie, że wszystkie przedwojenne budynki, poza dawnym sierocińcem, zostaną wyburzone, a politechnika będzie dysponować całym terenem zamkniętym pl. Grunwaldzkim, Wybrzeżem Wyspiańskiego oraz ul. Norwida i Janiszewskiego. W nowej koncepcji ponownie zamknięto czworoboki fragmentarycznie zrealizowanych budynków D1 i D2; zrezygnowano z założenia centralnego placu, który zastąpiono skwerem powtarzającym narys zieleńca wytyczonego zgodnie z projektem z 1951 r. Zachowano tym samym główną oś kompozycyjną kampusu, którą zakończono od południa okrągłą w planie siedzibą biblioteki. Wzdłuż zachodniego boku nowego skweru ustawiono pięciokondygnacyjny budynek Wydziału Mechanicznego, rozwiązany na rzucie wydłużonego prostokąta, po przeciwnej stronie – w pół-

city and architect Jerzy Freudenreich who was Head of the Investment Board of the university at that time [4, p. 269]. In the document they presented a plan of realization of new sites development of the University of Technology, according to which in the years 1955–1957 the construction of a drawing office in the building closing the main campus square on the western side was planned. In the years 1957–1958 it was intended to complete the missing wings of today's buildings D1 and D2; in the years 1959–1960 it was planned to build a library, which in the design by Kupiec and Brzoza, was situated near the south-east corner of the square; in the last phase in the years 1960–1962 the realisation of the Rector's Office was planned. In the assumptions of the University of Technology extension it was also postulated to erect a sports hall in the years 1957–1958, however, it was not included in the draft zoning plan of new sites of the university of technology.

The adopted program was never put into practice because the university authorities did not manage to raise enough funds to carry out the investment. In 1960 Professor Zygmunt Szparkowski was appointed as Rector, who one year later turned to the University Senate asking for the acceptance of a new plan of the university development – among the most important tasks there were the following structures to be built: a dormitory, the Faculty of Communication seat and a sports hall [4, p. 292]. As early as in December 1961 Professor Tadeusz Birch presented the concept of the university area development which was only slightly corrected in comparison with the project elaborated a decade earlier.

The new plan assumed the axial character of the layout (Fig. 3); it was planned to build still unrealised parts of D1 and D2 buildings; the arrangement and character of the building constituting the “walls” of the main campus square were changed – at the site of the monumental building complex on the letter L plan a two-storey pavilion of the Faculty of Communication was designed, to which on the western side a four-storey seat of the Faculty of Civil Engineering was added. Behind the wing of the pavilion situated along the longer side of the square, three two- and three-story buildings were constructed in a symmetrical arrangement around internal yards. At the end of the main axis of the layout at the site where there used to be plans to build the Rector's Office, a quadrilateral library was erected. The author of the project wrote as follows: [...] *the northern facade of the main square forms a glass wall of the two-storey laboratories of the Faculty of Communication, behind which there are visible green old trees and a library building that can be seen through the clearance of the laboratories. The main axis is partially closed and its further course is accented only by the location of the library* [8, p. 2]. This meant that there was no plan regarding the extension of the compositional axis of the layout up to the Oder riverfront and what is more, there were no attempts to seek any links between the new campus and the pre-war seat of the University. In the land development plan of the University of Technology the possible location of the seat of the Faculty of Mechanical and Power Engineering was sug-

Il. 4. Wrocław, plan sytuacyjny rozbudowy Politechniki Wrocławskiej, arch. T. Brzoza, opracowanie: a) kwiecień 1962, b) grudzień 1962 (Muzeum Architektury we Wrocławiu, Archiwum Budowlane miasta Wrocławia)

Fig. 4. Wrocław, situational plan of extension of the Wrocław University of Technology, architect T. Brzoza, a) April 1962, b) December 1962 (Museum of Architecture in Wrocław, Construction Archives of the city of Wrocław)

nocno-wschodnim narożu zieleńca umieszczono kwadratowy w planie, siedmiokondygnacyjny pawilon Wydziału Łączności. Cztery kolejne budowle przeznaczone na potrzeby wspomnianego wydziału rozmieszczono prostopadle i równoległe do ul. Janiszewskiego oraz ścieżki, którą połączono nowy skwer z Gmachem Głównym uczelni. Zabudowę pozostałej części terenu miały stanowić pięciokondygnacyjne, prostopadłościennne budynki, między którymi zaplanowano parterowe pawilony laboratoriów.

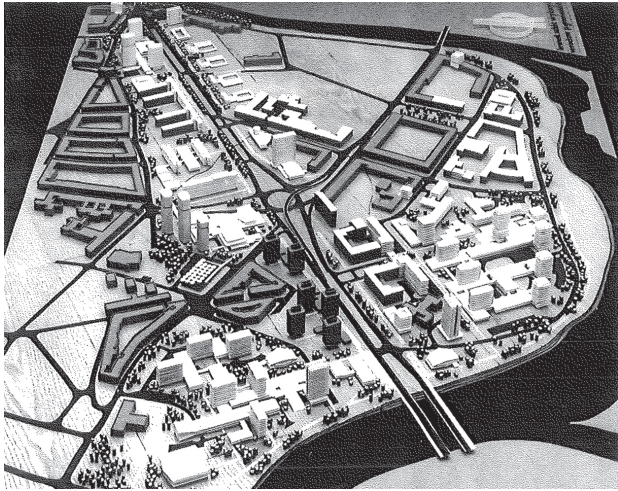
Powstanie wielu odmiennych koncepcji zagospodarowania terenów politechniki, z których żadna nie została zrealizowana, świadczy o braku nie tylko spójnego programu funkcjonalnego nowego kampusu, ale także funduszy wystarczających do przeprowadzenia inwestycji. Nie bez znaczenia dla rozwoju uczelni była też długotrwała niepewność co do przeznaczenia terenów przy Wybrzeżu Wyspiańskiego i w sąsiedztwie ul. Hoene-Wrońskiego. Ostatecznie, zgodnie z planem rozbudowy politechniki z grudnia 1962 r., wzniesiono tylko jeden budynek – siedzibę Wydziału Łączności zaprojektowaną przez prof. Brzozę. Zrealizowano również tymczasową halę sportową, którą usytuowano przy nieistniejącej dziś ul. Ludwisarskiej.

Dwa lata później, w 1964 r., z inicjatywy wrocławskiego oddziału Stowarzyszenia Architektów Polskich rozpisano konkurs na opracowanie projektu zagospodarowania terenów w rejonie pl. Grunwaldzkiego. Zwyciężyła w nim praca Krystyny i Mariana Barskich. Poza wieloma nowymi rozwiązaniami komunikacyjnymi autorzy projektu przedstawili wizję zabudowy kampusu politechniki, planując powstanie zespołu swobodnie rozmieszczonych budynków wysokich, które połączono między sobą niskimi pawilonami (il. 5).

W zwycięskiej pracy uwzględniono wcześniejsze koncepcje prof. Brzozy, zachowując oś kompozycyjną założenia przy jednoczesnym przedłużeniu jej biegu aż do brzegu Odry. Budynki D1 i D2 zamknięto od strony południowej, a ich nowe części połączono na poziomie

gested (from Grunwaldzki Square side) as well as the location of the Polish Academy of Sciences (at the intersection of Smoluchowskiego Street and Norwida Street) and the Sports Hall (in the neighbourhood of the library), however, Brzoza wrote: [...] *the location of the Sports Hall and the Swimming Pool still requires further detailed studies* [8, p. 2]. The discussed concept of the University of Technology extension was an attempt to combine a monumental urban composition, which was characteristic of the socialist realism epoch, with modern development. Polish October (Gomułka's thaw) made it possible to introduce new models in architecture. The need to search for solutions enabling a reduction of costs and shortening the time of construction was also significant due to the economic weakness of the state.

In April 1962 Professor Brzoza prepared the second concept of development of the areas of the Technical University, in which he concentrated mainly on constructing buildings in such a way that would enable their realization in phases. In his new design the author departed from the so far strict symmetry and axial arrangement of the spatial composition of the complex; only the main axis of the layout ending with a library building was maintained, however, it was intersected by a perpendicular to Janiszewskiego Street (Fig. 4a). The former central square of the campus was reduced, moved south and situated asymmetrically to the main composition axis. Along the eastern and northern border of the square two out of five pavilions of the Faculty of Communications were located, while from the western side – one of the three buildings of the Faculty of Technical Chemistry. *Taking into account a certain elasticity in planning the university investments and referring to the character of the actual landform – Brzoza wrote – the design assumes a free pavilion development (enabling phasing) that does not constrict objects to be designed in future* [9, p. 5]. Contrary to the assumptions of the previous concept of

Il. 5. Wrocław, projekt konkursowy zagospodarowania rejonu pl. Grunwaldzkiego, arch. arch. K. i M. Barscy, 1964, fragment makiety (Muzeum Architektury we Wrocławiu)

Fig. 5. Wrocław, competition project of land development of the Grunwaldzki Square region, architects K. Barska and M. Barski, 1964, fragment of a mock-up (Museum of Architecture in Wrocław)

pierwszego piętra jednokondygnacyjnym łącznikiem, który optycznie podzielił oś na dwie części: zewnętrzną, otwartą od strony pl. Grunwaldzkiego dla ruchu kołowego, i wewnętrzną – przeznaczoną wyłącznie dla ruchu pieszego. Wewnętrzną część dzisiejszej Alei Profesorów stanowił w koncepcji Barskich prostokątny zieleniec obsadzony grupami drzew, który połączono od południa z placem założonym na terenie zasypanego ziemią gruzowiska. Plac położony niespełna dwa metry wyżej od skweru poprzedzał pawilon częściowo zamykający kompozycję. Po zachodniej stronie pawilonu zaprojektowano przejście w kierunku nadbrzeżnego tarasu i przystani żaglówek. Wzdłuż dłuższych boków skweru ustawiono ciągi niskich budynków, z których „wyrastały” budowle wysokie – dwie usytuowane naprzeciwko siebie w środkowej części założenia, trzecia – wchodząca w światło osi – akcentowała połączenie zielenca z placem. Nową aranżację głównej osi kompozycyjnej kampusu charakteryzowało odejście od precyzyjnego formalizmu najwcześniejszych projektów. W koncepcji konkursowej zróżnicowano wysokości budynków projektowanych wzdłuż centralnego skweru, nie zachowano symetrii kompozycji ani linii zabudowy wyznaczonej usytuowaniem budynków D1 i D2. Rok 1964 rozpoczął okres „urządzenia” dzisiejszej Alei Profesorów – w jej frontowej części, między budynkami Wydziałów: Elektrycznego i Lotniczego ustawiono wówczas pomnik dłuta Borysa Michałowskiego upamiętniający profesorów lwowskich zamordowanych przez faszystów.

Mimo przeprowadzenia konkursu na projekt zagospodarowania terenów uczelni prof. Brzoza nadal opracowywał kolejne koncepcje rozbudowy politechniki. W planie z 1965 r. postulował zamknięcie, a zarazem połączenie gmachów D1 i D2 prostokątnym w rzucie budynkiem, który podobnie jak w koncepcji Barskich przeciął bieg głównej osi kompozycyjnej kampusu (il. 6). Architekt po-

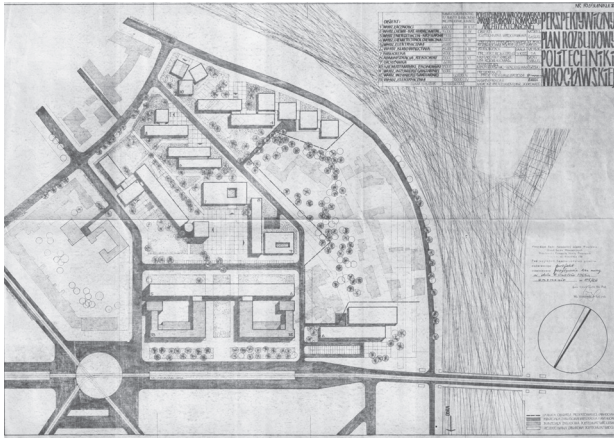
development of the University of Technology areas, the height of new buildings was adjusted to the scale of the existing buildings.

In December 1962 Professor Brzoza came up with another completely different proposal of the university extension (Fig. 4b); it assumed that all the pre-war buildings, except for the former orphanage, would be demolished and the Technical University should comprise the whole area between Grunwaldzki Square, Wybrzeże Wyspiańskiego, Norwida Street and Janiszewskiego Street. In the new concept the quadrangles of fragmentarily completed buildings D1 and D2 were closed again; the idea of a centrally located square was replaced by another square repeating the outline of the green square marked according to the 1951 design. In this way, the main compositional axis of the campus was retained, which in the south was closed by the library seat on a round plan. Along the western side of the new square a five-storey building of the Mechanical Faculty was situated on the projection of an elongated rectangle, while on the opposite side, in the north-east corner of the green square a seven-storey square pavilion of the Communications Faculty was located. Another four buildings for the needs of the aforementioned department were situated perpendicular and parallel to Janiszewskiego Street and a path connecting the new square with the Main Building of the University. In the remaining part of the area cuboidal five-storey buildings were planned with one-storey pavilions of laboratories in between.

The fact that so many concepts of development of the technical university areas were prepared and neither of them was realised indicates not only a lack of a coherent functional program for the new campus but also shortages of sufficient funds for the implementation of investment projects. Additionally, the purpose of the areas of Wybrzeże Wyspiańskiego and the vicinity of Hoene-Wrońskiego Street was for a long time unspecified, which had an impact on the development of the university. In the end, in accordance with the university extension plan of December 1962, only one building was erected – the seat of the Communications Faculty designed by Professor Brzoza. Also a temporary sports hall was put up and located in non-existent today Ludwisarska Street.

Two years later in 1964 on the initiative of the Wrocław branch of the Association of Polish Architects a competition was announced for a project of land development of the Grunwaldzki Square region. The winning design was the work of Krystyna and Marian Barscy. Apart from numerous new transportation solution, the authors presented their vision of the technical university campus development with a complex of freely arranged high buildings connected by means of low pavilions (Fig. 5).

The winning design took into consideration the previous concepts by Professor Brzoza retaining the compositional layout axis but at the same time extending it up to the Oder riverfront. Buildings D1 and D2 were closed from the southern side and their new parts on the first floor level were linked by means of a single-storey connector which optically divided the axis into two parts, i.e. external, open for vehicular traffic from Grunwaldzki

Il. 6. Wrocław, perspektywiczny plan rozbudowy Politechniki Wrocławskiej, arch. T. Brzoza, 1965 (Muzeum Architektury we Wrocławiu, Archiwum Budowlane miasta Wrocławia)

Fig. 6. Wrocław, perspective plan of extension of the Wrocław University of Technology, architect T. Brzoza, 1965 (Museum of Architecture in Wrocław, Construction Archives of the city of Wrocław)

wrócił też do idei centralnego placu, wokół którego rozmieścił: punktowiec Wydziału Łączności, gmach biblioteki oraz budynek mieszczący rektorat i administrację uczelni. Plac graniczył od strony północnej z osią komunikacyjną łączącą ul. Janiszewskiego z drogą niezrealizowaną, a poprowadzoną wzdłuż budynku D2, między pl. Grunwaldzkim i Wybrzeżem Wyspiańskiego.

Z powodu trudnej sytuacji lokalowej władze uczelni zdecydowały o wzniesieniu w latach 1968–1969 „tymczasowych pawilonów dydaktycznych”, które usytuowano m.in. w miejscu centralnej części dzisiejszej Alei Profesorów. Dopiero w marcu 1969 r. urzędnicy z Miejskiego Zarządu Gospodarki Terenami we Wrocławiu zatwierdzili przyznanie politechnice całego terenu położonego między pl. Grunwaldzkim, wybrzeżem Odry oraz ul. Norwida i Janiszewskiego, jednak pod warunkiem znalezienia nowej lokalizacji dla kliniki pediatrycznej, która zajmowała budynek dawnego sierocińca przy ul. Hoene-Wrońskiego oraz zakładu opiekuńczego Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia [10]. Równocześnie uczelnia otrzymała zgodę na budowę siedzib Instytutów: Budownictwa, Inżynierii Lądowej, Górnictwa Odkrywkowego oraz Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich. W związku z tym w 1969 r. powstały dwie koncepcje zagospodarowania terenów politechniki. Pierwszą z nich opracowali Gerard Alexewicz i Erhard Kloza, którzy zaproponowali układ równoległych budynków pięciokondygnacyjnych połączonych dwukondygnacyjnymi łącznikami i parterowymi halami laboratoryjnymi. Architekci zachowali co prawda główną oś kompozycyjną założenia, ale przekształcili ją w przestrzeń służącą komunikacji, którą „zadaszyli” estakadą z parkingiem na kilkaset samochodów. Drugą koncepcję przygotowali Krystyna i Marian Barscy, którzy niemal powtórzyli układ budynków pokazany w zwycięskiej pracy konkursowej z 1964 r. Autorzy sprecyzowali w projekcie szczegóły kształtowania nie tylko zabudowy, ale także dzisiejszej Alei Profe-

Square, and internal – exclusively for pedestrians. According to the concept of Barscy, the internal part of today’s Aleja Profesorów was a rectangular green square with groups of trees, which in the south bordered on another square which used to be a rubble site that was filled up with earth. The square located almost two meters above the ground level was preceded by a pavilion partially closing the composition. At the western side of the pavilion a passage was designed leading towards a riverfront terrace and a sailboats marina. Rows of low buildings were located along longer sides of the square, with some high structures “protruding” from there – two were situated opposite each other in the middle part of the layout while the third one – entering the axis light – stressed the connection of both squares. The new arrangement of the main composition axis of the technical university campus was characterised by a departure from the precise formalism of the earliest designs. In the competition concept heights of the buildings situated along the central square were differentiated and no symmetry of composition or development line marked by the location of D1 and D2 was maintained. Year 1964 started a period of “furnishing” today’s Aleja Profesorów – in its front part, between the buildings of the Electrical Engineering and Aviation Faculties, at that time a monument in commemoration of the Lvov Polish professors who had been murdered by Nazis was erected. The author was Borys Michałowski.

In spite of organising a competition for development of the university areas, Professor Brzoza kept drawing up further concepts of the technical university extension. In the plan elaborated in 1965 he postulated closing and at the same time combining D1 and D2 buildings by a rectangular building which, similarly to the concept of Barscy, intersected the course of the main composition axis of the campus (Fig. 6). The architect also returned to the idea of the central square around which he located a Communications Faculty building, a library and a building for the rector’s office and the university administration facilities. In the north the square verged on the transportation axis connecting Janiszewskiego Street with an unfinished road marked along D2 building between Grunwaldzki Square and Wybrzeże Wyspiańskiego.

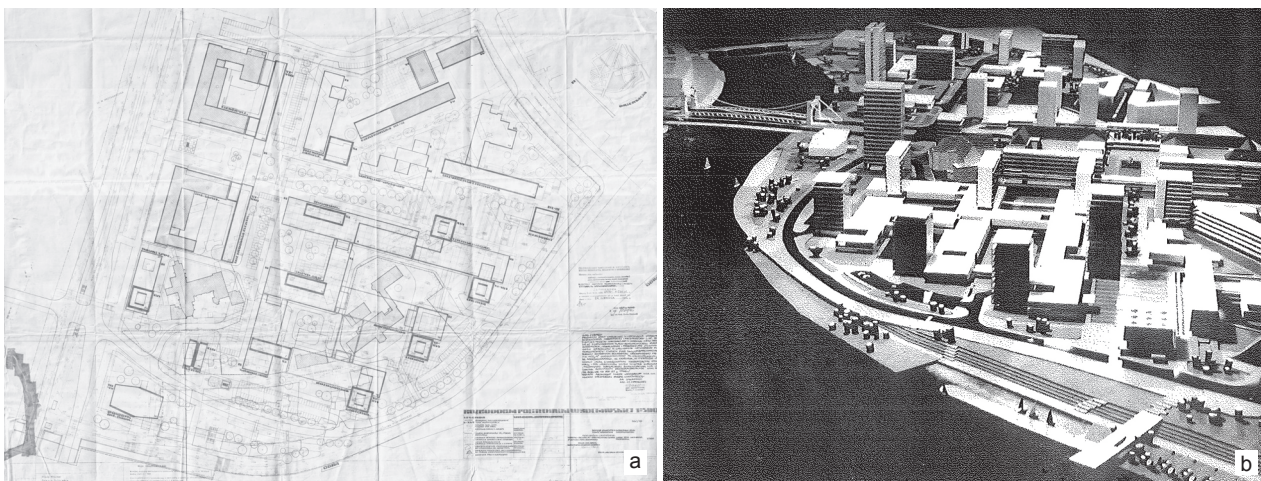
In view of a difficult building situation, in the years 1968–1969 the university authorities made a decision to put up “temporary educational pavilions” which were situated, *inter alia*, in the central part of today’s Aleja Profesorów. It was not until March 1969 that officials from the Municipal Board of Land Management in Wrocław approved transferring the entire area situated between Grunwaldzki Square, the Oder bank, Norwida and Janiszewskiego Streets to the university of technology. However, it was subject to finding a new location for a paediatric clinic which was housed in the former orphanage building in Hoene-Wrońskiego Street and a care facility of the Congregation of the Sisters of Our Lady of Mercy [10]. At the same time, the university was granted permission to build seats for the following Institutes: Construction, Civil Engineering, Opencast Mining, Inorganic Chemistry and Metallurgy of Rare Elements. As a consequence, in 1969 two concepts of development

sorów. Przymknięto zatem czworoboki gmachów D1 i D2 dwoma budynkami sześć- lub ośmiokondygnacyjnymi, które połączono wspomnianym już jednokondygnacyjnym łącznikiem (il. 7a). Centralny skwer stanowiący główne wnętrze urbanistyczne założenia obsadzono dwoma rzędami drzew i obudowano dwukondygnacyjnymi pawilonami; akcenty wysokościowe stanowiły dwa jedenastokondygnacyjne wieżowce, a także budynek szesnastokondygnacyjny, który ustawiono na placu połączonym ze skwerem od strony południowej (il. 7b). Posadzkę placu, który założono w miejscu zasypanego gruzowiska, asymetrycznie względem głównej osi kampusu, połączono ze skwerem monumentalnymi schodami. Wschodnią ścianę placu tworzyła czterokondygnacyjna siedziba Instytutu Inżynierii Chemicznej, a od strony południowej zamykał go czterokondygnacyjny budynek rektoratu.

Opisaną koncepcję planowano zrealizować do 1985 r. – już w 1969 r. w warszawskim Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego „Prochem” opracowano pod kierunkiem Henryka Marconiego projekt siedziby Instytutu Inżynierii Chemicznej (obecnie Wydział Chemiczny, budynek C6), która zamknęła końcowy odcinek dzisiejszej Alei Profesorów od strony wschodniej. Równocześnie stworzono Zakład Studyjno-Projektowy Politechniki Wrocławskiej, w ramach którego Barscy opracowali m.in. projekt siedziby Instytutu Budownictwa (obecnie Wydział Budownictwa, budynek C7). Budowlę złożyło z dwukondygnacyjnego pawilonu oraz jedenastokondygnacyjnego wieżowca i ustawiono wzdłuż początkowego odcinka centralnego skweru od strony zachodniej. Przygotowano również projekty niezrealizowane takich budynków jak: siedziba Instytutu Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów, którą zamknęto gmach D1 od strony południowej, leżące naprzeciwko niego trzykondygnacyjne laboratoria Instytutu Telekomunikacji i Akustyki, wreszcie – wieżowiec wraz z trzykondygnacyjnym budynkiem laboratoryjnym Instytutu Chemii Nieorganicz-

of the university areas were prepared. The first one was elaborated by Gerard Alexewicz and Erhard Kloza who proposed a system of parallel five-storey buildings linked by two-storey connectors and single-storey laboratory halls. The architects maintained the main layout composition axis, however, they transformed it into a transportation space and “covered” it with a flyover with a car park for several hundred cars. The other concept was prepared by Krystyna and Marian Barscy who virtually repeated the arrangement of buildings shown in the winning competition work from 1964. In their design the authors précised details of the development formation, including today’s Aleja Profesorów. The quadrangles of D1 and D2 buildings were closed by two six-storey or eight-storey buildings which were linked by the aforementioned single-storey connector (Fig. 7a). The central square that constituted the main urban interior was planted with two rows of trees and two-storey pavilions were put up there; high rise accents constituted two eleven-storey pavilions as well as a sixteen-storey building that was located on another square connected with the green square from the south (Fig. 7b). The floor of the square in the place which used to be a rubble site that was filled up with earth asymmetrical to the main campus axis was combined with the green square by means of monumental stairs. The eastern side of the square housed a four-floor building of the Chemical Engineering Faculty whereas on the southern side there was a four-storey seat of the rector’s office.

The described concept was planned to be carried out up to 1985 – already in 1969 in the Warsaw Industrial Building Design Office “Prochem” a project of the seat of the Institute of Chemical Engineering (Faculty of Chemistry, Building C6 at present) was developed under the guidance of Henryk Marconi – this building closed the final section of today’s Aleja Profesorów from the eastern side. At the same time, Department of Studio and Design of the Wrocław University of Technology was opened where Barscy developed, *inter alia*, a project of the Insti-

Il. 7. Wrocław, projekt rozbudowy Politechniki Wrocławskiej, arch. arch. K. i M. Barscy, 1969:
a) plan sytuacyjny, b) fragment makiety (Muzeum Politechniki Wrocławskiej)

Fig. 7. Wrocław, project of extension of the Wrocław University of Technology, architects K. Barska and M. Barski, 1969:
a) situational plan, b) fragment of a mock-up (Museum of the Wrocław University of Technology)

nej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich, które planowano usytuować przy końcowym odcinku Alei Profesorów od strony zachodniej. W opisie technicznym do jednego z niezrealizowanych budynków autorzy tłumaczyli przyjęte rozwiązania ograniczonymi rozmiarami obszaru przyznanego uczelni do zagospodarowania, [...] *teren ten – pisano – po wydzieleniu powierzchni dla obcych użytkowników pozostających w obrębie lokalizacji Politechniki do roku 1985, nie pozwala na stosowanie wyłącznie zabudowy niskiej, lub 5-kondygnacyjnej z uwagi na konieczność wygospodarowania miejsca dla hal technologicznych, stąd zaistniała konieczność ograniczenia powierzchni zabudowy budynku dydaktyczno-naukowego oraz zwiększenia jej dla hal technologicznych, wymagających specjalnej konstrukcji, gabarytów i zaplecza. W związku z tym przyjęto następujący układ funkcjonalny i wynikający z niego zabudowę: budynek główny „A” – wysoki z ograniczeniem masowego ruchu studenckiego; część niska „B” stanowi z częścią „A” jedną całość funkcjonalną [...]; budynek „C” – 3-kondygnacyjny z halami technologicznymi i laboratoriami [11, s. 9].* W 1971 r. prof. Brzoza przygotował projekt podwyższenia budynku punktowego wchodzącego w skład zespołu budowy Wydziału Elektroniki (do 1968 r. Wydziału Łączności), dostosowując go tym samym do obowiązującego planu zagospodarowania terenów politechniki.

W 1977 r. Barscy przedstawili korektę wspomnianego planu, która miała służyć: [...] *określeniu aktualnego stanu technicznego zabudowy ul. Wrońskiego – Wybrzeże Wyspiańskiego oraz wariantowemu przedstawieniu sposobu zagospodarowania omawianego terenu i wynikających z niego zysków powierzchni i kubatury użytkowej [11, s. 9].* W nowym planie uwzględniono fakt istnienia kościoła i zakładu opiekuńczego Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, poprawiono układ budynków projektowanych od strony Wybrzeża Wyspiańskiego, zmieniono kształt rzutu wieżowców – z prostokątnego na ośmioboczny, zachowano jednak kompozycję Alei Profesorów.

W 1980 r. oddano do użytku siedzibę Wydziału Budownictwa oraz sąsiadujący z nim od południa pawilon techniczny (C8), rok później przestrzeń centralnego skweru zajął kolejny „tymczasowy” parterowy pawilon (C9) usytuowany równolegle do budynku Instytutu Inżynierii Chemicznej, a zaprojektowany przez Zbigniewa Jakubka jako zaplecze budowy nigdy niezrealizowanego gmachu Instytutu Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów [4, s. 415]. Lata 80. XX w. nie sprzyjały inwestycjom – stan wojenny, głęboki kryzys gospodarczy, a następnie zmiany ustrojowe wykluczały prowadzenie zakrojonej na szeroką skalę rozbudowy uczelni. Mimo to w 1988 r. wrocławski oddział SARP-u zorganizował zamknięty konkurs na projekt Biblioteki i Centrum Informacji Naukowej PWr. Nowy gmach planowano usytuować „na zapleczu budynków D1 i D2”, a celem konkursu miało być [...] *otrzymanie projektu o wybitnych walorach architektonicznych, który mimo swej dużej kubatury korzystnie wpisze się w istniejącą już strukturę przestrzenną rejonu opracowania, a także wpłynie na uczelnianie i uporządkowanie tego rejonu Politechniki i miasta [12, warunki konkursu, pkt 1.3].* Organizatorom przedsięwzięcia zale-

tute of Civil Engineering seat (Faculty of Civil Engineering, Building C7 at present). The structure consisted of a two-storey pavilion and an eleven-storey high-rise and was situated along the initial central section of the square on the western side. There were also prepared unrealized designs of such buildings as the seat of the Institute of Thermal Engineering and Mechanics of Fluids, which closed building D1 on the southern side, then situated in front of it three-storey laboratories of the Institute of Telecommunication and Acoustics, and finally a high-rise along with a three-storey laboratory building of the Institute of Inorganic Chemistry and Metallurgy of Rare Elements, which were planned to be located at the final section of Aleja Profesorów on the western side. In a technical description of one of the unrealized buildings the authors gave their explanations that the accepted solutions were limited by the size of the area for development granted to the University, [...] *this terrain – they wrote – after having been isolated for other users who remained within the location of the University of Technology till 1985, does not allow introducing only a low type of development or 5-storey structures due to the necessity to find some space for technological halls; therefore, it was necessary to reduce the area of development for the didactic and research building and to increase the area for technological halls which required a special construction, sizes and facilities. Accordingly, the following functional system and development resulting from it was accepted: the main building “A” – high with a limited mass student movement; the low part “B” along with part “A” constitutes one functional unit [...]; building “C” – three-storey with technological halls and laboratories [11, p. 9].* In 1971 Professor Brzoza prepared a design of raising one of the buildings forming part of the Faculty of Electronics complex (the Faculty of Communication till 1968) and at the same time he adapted it to the existing land development plan of the University.

In 1977 Barscy presented a correction of the aforementioned plan, which was to serve the following: [...] *to determine a current technical condition of development of Wrońskiego Street and Wybrzeże Wyspiańskiego as well as to formulate a variant presentation of developing the discussed area and the profits resulting from the area and usable cubature [11, p. 9].* The new plan took into account the existence of the church and care facility of the Congregation of Sisters of Our Lady of Mercy. Moreover, the arrangement of designed buildings on Wybrzeże Wyspiańskiego side was corrected and the shape of the high-rise projection was changed – from rectangular to octagonal, however, the arrangement of Aleja Profesorów was retained.

In 1980 the seat of the Faculty of Civil Engineering was opened along with a neighbouring technical pavilion on the south (C8). One year later in the area of the central green square there appeared another “temporary” one-storey pavilion (C9) situated parallel to the Institute of Chemical Engineering building, which was designed by Zbigniew Jakubek as a construction facility of the Institute of Thermal Engineering and Mechanics of Fluids edifice which had never been put into practice [4, p. 415].

zało na uzyskaniu architektonicznego zamknięcia placu wokół Pomnika Profesorów, w projekcie nakazano jednak przewidzieć przejazd/przejście/prześwit pod budynkiem biblioteki umożliwiającą ciągłość funkcjonalno-przestrzenną alei Profesorów od Pomnika do Wybrzeża Wyspiańskiego. Skala, charakter i funkcje tego prześwitu winne być istotnym walorem architektonicznym projektowanego budynku [12, warunki konkursu, pkt 2.4.2]. Dodatkowo w warunkach konkursu proszono o dostosowanie projektowanego gmachu do założeń obowiązującego planu zagospodarowania terenów politechniki opracowanego przez Barskich w 1977 r. Spośród ośmiu zgłoszonych prac wybrano projekt warszawskich architektów Witolda Benedeka i Stanisława Niewiadomskiego, którzy przedstawili wizję niemal całkowicie przeszklonego gmachu o zwartej bryle dostosowanej wysokością do budynków D1 i D2. Na osi Alei Profesorów wycięto w korpusie budowli prześwit, którego szerokość powtarzała szerokość frontowego placu; samą aleję potraktowano jako ciąg pieszy, choć jej końcowy odcinek „obudowano” parkingami terenowymi. We wnioskach i zaleceniach pokonkursowych jury uznało takie rozwiązanie za niewłaściwe, sugerowano konieczność zaakcentowania styku alei z Wybrzeżem Wyspiańskiego za pomocą „obiektów kubaturowych” [12, wnioski, s. 3, 4]. Sformułowało też uwagę dotyczącą zagospodarowania najważniejszego wnętrza urbanistycznego kampusu uczelni: [...] w interesie Inwestora jest, by każdy możliwy, zrealizowany etap alei Profesorów był oddawany do użytku. Oś ta winna się stopniowo „wdrukować” w pamięć użytkowników tego obszaru. Niedopuszczalne są obecne praktyki zabudowywania tej osi „tymczasowymi” budowlami. Aleja Profesorów jest samoistnym elementem urbanistycznym i nie może być traktowana jako rezerwa terenowa dla substandardowego budownictwa lub też jako nieustający plac budowy [12, wnioski, s. 2].

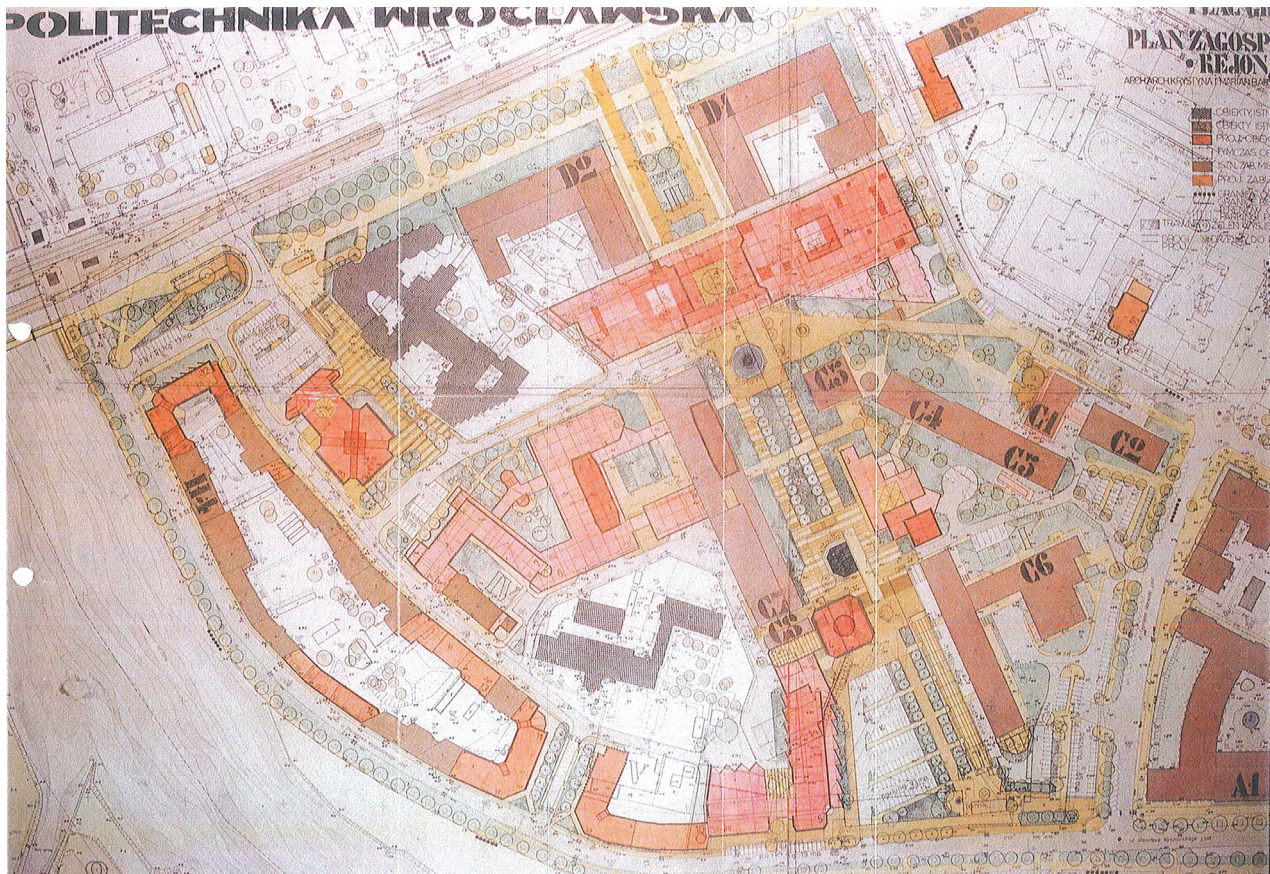
Dwa lata po rozstrzygnięciu konkursu Barscy przedstawili projekt aktualizacji ogólnego planu zagospodarowania terenu politechniki z 1977 r.

Nowy gmach biblioteki narysowany na planie zgodnie z koncepcją Benedeka i Niewiadomskiego wymusił przesunięcie środka ciężkości kompozycji urbanistycznej bliżej osi Grunwaldzkiej (il. 8). Centralnej części Alei Profesorów nadano w związku z tym charakter forum z prostokątnym zieleńcem obsadzonym wzdłuż dłuższych boków formowanymi drzewami. Krańce forum zaakcentowano placami, które ozdobiło ośmioboczne zbiorniki wodne. Południowy odcinek osi Profesorów rozwiązano w formie zadrzewionej alei, połączonej z forum za pomocą pochylni. Wzdłuż ciągu pieszego, w miejscu pawilonu C9 zaprojektowano szklany „tunel” mieszczący kluby studenckie, po zachodniej stronie alei przewidziano powstanie parkingu z wjazdem od strony Wybrzeża Wyspiańskiego. W nowym planie zagospodarowania terenów uczelni uwzględniono istnienie zabudowy przedwojennej, przedstawiono w związku z tym koncepcję zamknięcia częściowo zniszczonych kwartałów kamienic, a także rozbudowy kościoła i ośrodka opiekuńczego Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. Zaplanowano też uzupełnienie zabudowy wzdłuż Alei Profesorów o dwa budynki, z których jeden umieszczono między siedzibami

The 1980s were not the years conducive to investments – martial law, a deep economic crisis and later political changes ruled out a large-scale extension of the university. Nevertheless, in 1988 the Wrocław branch of SARP (Association of Polish Architects) organized a closed competition for a design of the Library and Scientific Information Centre of Wrocław University of Technology. A new edifice was planned to be situated “at the back of buildings D1 and D2” and the main purpose of the competition was as follows: [...] to get a design of outstanding architectural values, which despite its large cubature shall preferably fit in the already existing spatial structure of the region to be developed and it will make this region of the University of Technology and the city itself more understandable and ordered [12, terms and conditions of the competition, item 1.3]. The organizers of the project intended to obtain an architectural closure of the square around the Monument of Professors, however, the project was expected to include a drive/passage/clearance under the library building, which would make it possible to keep a functional and spatial continuity of Aleja Profesorów from the Monument to Wybrzeże Wyspiańskiego. The scale, nature and functions of this clearance ought to be an important architectural advantage of the designed building [12, terms and conditions of the competition, item 2.4.2]. Additionally, under the conditions of the competition architects were asked to adjust the objectives of the proposed building to the assumptions of the existing development plan of the university terrains formulated by Barscy in 1977. Out of the eight submitted works the design by Warsaw architects Witold Benedek and Stanisław Niewiadomski was chosen; the authors presented their vision of an almost completely glazed building with a compact form adjusted to the height of buildings D1 and D2. On the axis of Aleja Profesorów in the body of the building a clearance was cut out whose width repeated the width of the front square; the avenue itself was treated as a pedestrian route with its final segment “enclosed” by off-road car parks. In the post-competition findings and recommendations, the jury recognized this solution as inappropriate and they suggested the necessity to emphasize the contact point of the avenue with Wybrzeże Wyspiańskiego by means of “cubature buildings” [12, conclusions, p. 3, 4]. Also a remark was made on development of the most important urban interior of the university campus as follows: [...] it is in the Investor’s interest to open to the public every possible phase of Aleja Profesorów that was realized. This axis ought to be gradually “imprinted” into the memory of the users of this area. The current practices of erecting some “temporary” buildings on this axis are unacceptable. Aleja Profesorów is an independent urban element and as such it cannot be treated like a terrain reserve for sub-standard architecture or as a never-ending building site [12, conclusions, p. 2].

Two years after the competition results were announced Barscy presented a design of updating the 1977 general development plan of the university area.

A new library edifice drawn on the plan according to the concept of Benedek and Niewiadomski forced a shift in the centre of gravity of the urban composition by mov-

II. 8. Wrocław, plan zagospodarowania terenów Politechniki Wrocławskiej, arch. arch. K. i M. Barscy, 1990 (Muzeum Politechniki Wrocławskiej)

Fig. 8. Wrocław, plan of development of areas of Wrocław University of Technology, architects K. Barska and M. Barski, 1990 (Museum of the Wrocław University of Technology)

Wydziałów: Elektroniki i Chemii, drugi zaś – na zakończeniu alei od strony zachodniej. Ta ostatnia budowla została ustawiona prostopadle do Wybrzeża Wyspiańskiego, co umożliwiło wygospodarowanie większej powierzchni parkingowej. Niekorzystne, choć wówczas jedyne możliwe usytuowanie gmachu biblioteki podzieliło oś kompozycyjną kampusu na frontowy plac z pomnikiem Profesorów Lwowskich i wewnętrzne forum z przejściem w formie alei, które doprowadzono do Wybrzeża Wyspiańskiego. Chcąc przeciwdziałać wspomnianemu podziałowi, Barscy postulowali wprowadzenie zmian w sposobie kształtowania bryły gmachu biblioteki, nawet kosztem ograniczenia jej kubatury.

Kolejny raz ambitne zamierzenia władz uczelni dotyczące jej rozbudowy pozostały w sferze planów. W 1990 r., po kilkunastu latach budowy oddano do użytku wieżowiec Instytutu Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki (C5), który stanowił część zespołu budynków Wydziału Elektroniki. W 1995 r. powtórzono konkurs na projekt gmachu biblioteki, którą tym razem planowano usytuować na zapleczu siedziby Wydziału Elektrycznego (D1). Powrócono tym samym do koncepcji otwarcia Alei Profesorów i poprowadzenia jej nieprzerwanym ciągiem od osi Grunwaldzkiej aż do Wybrzeża Wyspiańskiego; przygotowanie szczegółowego planu zagospodarowania alei nie wchodziło jednak w zakres opracowania konkursowego. Konkurs wygrał projekt stworzony przez archi-

ing it closer to the Grunwaldzki axis (Fig. 8). Consequently, the central part of Aleja Profesorów acquired the character of a forum with a rectangular green square planted with formed trees along the longer sides. The edges of the forum were highlighted by small squares adorned with octagonal water tanks. The southern section of Aleja Profesorów axis was made as a tree-lined avenue connected with the forum with the use of a ramp. Along the pedestrian route in the place of C9 pavilion a glass “tunnel” was designed housing student clubs, whereas in the western part of the avenue a car park was planned with the entrance from Wybrzeże Wyspiańskiego. In the new university development plan, the existence of the pre-war buildings was taken into account, thus a concept of closing the partially destroyed tenement quarters was presented along with the extension of the church and care facility of the Congregation of the Sisters of Our Lady of Mercy. The development along Aleja Profesorów was planned to be completed with two buildings, one of them between the seats of the Faculties of Electronics and Chemistry and the other one at the end of the avenue on the western side. The latter building was situated perpendicularly to Wybrzeże Wyspiańskiego, which provided more parking space. The unfortunate, although the only possible at that time, location of the library edifice divided the campus compositional axis into a front square with the Lvov Professors monument and an inter-

tektów: Janusza Frydeckiego, Ryszarda Włosowicza, Marka Lambera i Zenona Marciniaka; ze względów finansowych praca nie została skierowana do realizacji.

Wydaje się, że w latach 90. ubiegłego stulecia ostatecznie porzucono zamiar dokończenia realizacji obowiązującego planu zagospodarowania terenów politechniki. W 1998 r. zlecono bowiem Lesławowi Płaczkowi, Marii Macalik i Dariuszowi Miście z pracowni BNP Design wykonanie projektu budynku audytorium, które planowano wzniesić na miejscu niezrealizowanej siedziby Instytutu Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich. Postmodernistyczna budowla rozwiązana w formie odwróconego stożka przenikającego się z dwoma wycinkami walców, w której umieszczono zespół sal wykładowych z zapleczem technicznym i gastronomicznym, miała stanowić „charakterystyczny akcent” zakończenia Alei Profesorów. Audytorium było kolejną i – jak słusznie zauważył Krzysztof Dackiewicz – ostatnią już niezrealizowaną koncepcją architektoniczną opracowaną dla Politechniki Wrocławskiej [13, s. 83].

Nową erę w dziejach rozbudowy kampusu uczelni otworzył rok 2000, kiedy przeprowadzono kolejny konkurs, tym razem na projekt Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D20), który wygrała praca architektów Ewy Frankiewicz i Adama Winiarskiego. Budowa centrum była pierwszą dużą inwestycją politechniki w nowym tysiącleciu, jej usytuowanie po wschodniej stronie gmachu D1 nie miało jednak wpływu na sposób kształtowania Alei Profesorów.

W 2004 r., po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, pojawiła się możliwość finansowania inwestycji związanych z badaniami naukowymi i rozwojem technologicznym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W związku z tym, jeszcze w tym samym roku władze uczelni powierzyły architektom Beacie i Andrzejowi Iłowom opracowanie „Uwarunkowań, kierunków i wytycznych kształtowania nowej zabudowy w kampusie głównym politechniki”. Dokument miał na celu zarówno określenie możliwości zabudowy terenów politechniki, jak i ułatwienie dostosowania nowych koncepcji zagospodarowania do założeń miejskiej polityki przestrzennej w rejonie pl. Grunwaldzkiego, które zapisano w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Wrocław”. We wspomnianych wytycznych przyjęto zatem zasadę, że teren zamknięty: osi Grunwaldzką, Wybrzeżem Wyspiańskiego oraz ul. Skłodowskiej-Curie i Norwida powinien być obudowany obrzeżnie zabudową o „szczególnych walorach architektonicznych”, postulowano przy tym „wykształcenie osi widokowej [...] na zakończeniu Alei Profesorów” [14, s. 9]. Zwrócono też uwagę na konieczność „odwrócenia” w kierunku rzeki nowych budynków sytuowanych wzdłuż nabrzeża Odry. Postulowano wytyczenie ciągu komunikacyjnego, prostopadłego do Alei Profesorów i łączącego ul. Hoene-Wrońskiego z Centrum Naukowo-Badawczym Wydziału Elektrycznego. Zalecono „aktywizację” samej alei za pomocą „małej architektury, zieleni i oświetlenia” założonych w obrębie skweru oraz „nowej atrakcyjnej (programowo, funkcjonalnie i architektonicznie) zabudowy na zakończeniu ciągu [pieszego]”. Sugerowano też stworzenie w central-

nal forum with an avenue-like passage leading to Wybrzeże Wyspiańskiego. In order to avoid this division, Barscy postulated to introduce changes in ways of shaping the library edifice, even at the cost of reducing its capacity.

Once again the ambitious intentions of the university authorities with regard to its extension remained only on the drawing board. In 1990 after several years of construction a high-rise of the Telecommunications, ICT and Acoustics Institute (C5) was opened, which was a part of a building complex of the Faculty of Electronics. In 1995 a competition for a library building design was repeated and this time it was to be located at the back of the seat of the Faculty of Electrical Engineering (D1). In this way, the concept of opening Aleja Profesorów and leading it uninterrupted from the Grunwaldzki axis to Wybrzeże Wyspiańskiego was used again, however, the preparation of a detailed avenue development plan was beyond the scope of the competition elaboration. A winning design in this competition was prepared by architects: Janusz Frydecki, Ryszard Włosowicz, Marek Lamber and Zenon Marciniak. For financial reasons, this design was never taken for implementation.

It seems that in the 1990s the idea of completing the existing technical university development plan was ultimately abandoned. In fact, in 1998 Lesław Płaczek, Maria Macalik and Dariusz Mista of BNP Design studio were commissioned to prepare an auditorium building design which was planned in the place of the never realized seat of the Institute of Inorganic Chemistry and Metallurgy of Rare Elements. A post-modern structure in the form of an inverted cone penetrating with two cylinder sections in which a complex of lecture halls with technical and catering facilities was located was supposed to act as a “characteristic feature” of the closure of Aleja Profesorów. The auditorium was yet another and – as rightly pointed out by Krzysztof Dackiewicz – the last unrealized architectural concept prepared for the Wrocław University of Technology [13, p. 83].

A new era in the history of the university campus extension was opened by year 2000 when another competition was held, this time for a design of the Centre for Science and Research of Faculty of Electrical Engineering (D20), which was won by architects Ewa Frankiewicz and Adam Winiarski. The construction of the centre was the first big investment of the technical university in the new millennium, however, its location on the east side of D1 building did not affect the formation of Aleja Profesorów.

In 2004 the Polish accession to the European Union brought a possibility of funding investments connected with research and technological development from the European Regional Development Fund. Accordingly, in the same year the university authorities commissioned Beata and Andrzej Iłow to prepare a document titled “Conditions, directions and guidelines of the formation of new development in the technical university main campus”. This document was aimed at determining possibilities of development of the technical university areas and also facilitating the adjustment of new development concepts to the assumptions of the city spatial policies in the

nej części alei „większego wnętrza zielonego z elementami rekreacji” [14, s. 16], postulowano przy tym likwidację jednokondygnacyjnych pawilonów ustawionych w obrębie głównego wnętrza urbanistycznego kampusu politechniki.

W tym samym 2004 r. odbył się konkurs na opracowanie projektu Zintegrowanego Centrum Studenckiego (C13), które planowano usytuować przy Wybrzeżu Wyspiańskiego, na zakończeniu Alei Profesorów. Podstawowe wytyczne definiujące w dużym stopniu sposób kształtowania nowego budynku zapisano w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Wrocław”, zgodnie z którym zabudowa wznoszona wzdłuż Wybrzeża Wyspiańskiego powinna zachować charakter „obudowy ciągu komunikacyjnego typu pierzejowego”. Konkurs wygrał projekt przygotowany w pracowni „Manufaktura 1” – architekci kierowani przez Bogusława Wórzeczkę zaproponowali wzniesienie budowli złożonej z dwóch skrzydeł: frontowego, pięciokondygnacyjnego, które usytuowano od strony Wybrzeża Wyspiańskiego na linii wyznaczonej położeniem Gmachu Głównego, oraz bocznego, dwukondygnacyjnego, zamykającego Aleję Profesorów od strony zachodniej. Nowy gmach co prawda trwale oddzielił aleję od wybrzeża Odry, całkowicie przeszklony parter budynku umożliwił jednak zachowanie widoku w kierunku rzeki (gdyby w 2005 r. zdecydowano o wyburzeniu pawilonu H3, a nie jego rozbudowie). Elementem projektu była też zrealizowana koncepcja zagospodarowania końcowego odcinka alei, będącego zarazem dziedzińcem nowego gmachu (il. 9).

Il. 9. Wrocław, wnętrze Alei Profesorów, widok od strony południowej (fot. J. Majczyk, grudzień 2014)

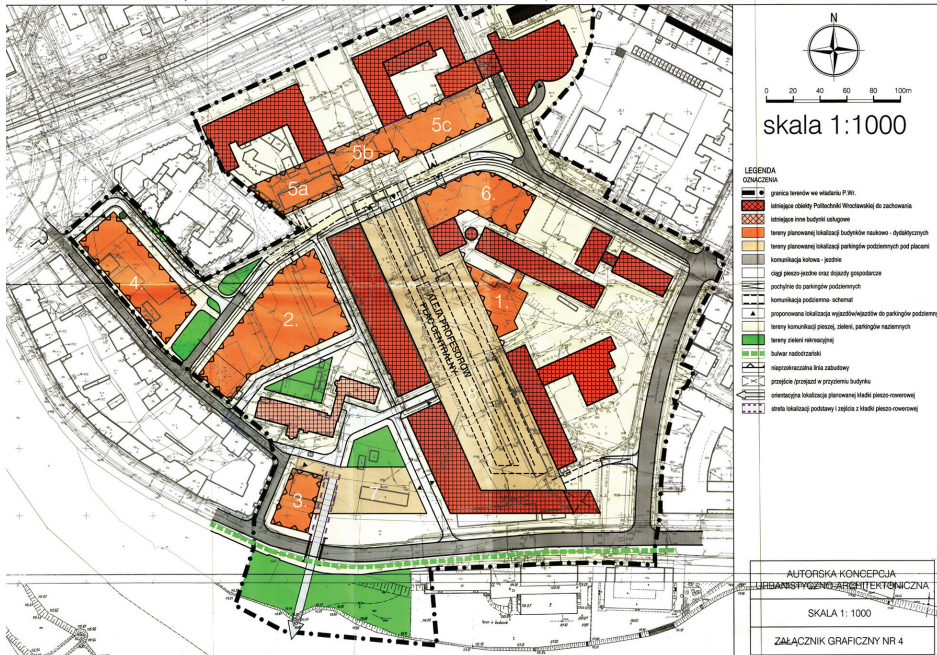
Fig. 9. Wrocław, interior of Aleja Profesorów, view from the south (photo by J. Majczyk, December 2014)

region of Grunwaldzki Square according to “Study of conditions and development directions of Wrocław Municipality”. Therefore, the document assumed that the area between the Grunwaldzki axis, Wybrzeże Wyspiańskiego, Skłodowskiej-Curie and Norwida Streets ought to be enclosed by buildings characterized by “special architectural values”, with postulates of the “formation of a viewing axis [...] at the end of Aleja Profesorów” [14, p. 9]. An emphasis was also placed on the need to “reverse” the new buildings situated along the Oder riverfront towards the river. It was postulated to mark out a transportation route perpendicular to Aleja Profesorów and connecting Hoene-Wrońskiego Street with the Centre for Science and Research of the Faculty of Electrical Engineering. “Activation” of the avenue itself was suggested through equipping the central square with “street furniture, green and lighting” and by means of “new attractive (as regards program, functionality and architecture) development at the end of a [pedestrian] route”. Also it was proposed to create a “bigger green interior with recreational elements” in the central part of the avenue [14, p. 16], as well as eliminating single-storey pavilions located within the main urban interior of the university campus.

Also in 2004 a competition was organized for preparing a design of the Integrated Student Centre (C13), which was planned to be in Wybrzeże Wyspiańskiego at the end of Aleja Profesorów. The basic guidelines largely defining methods of the new building formation were put down in “Study of conditions and development directions of Wrocław Municipality”, according to which the buildings erected along Wybrzeże Wyspiańskiego ought to retain the character of “transportation route enclosure of a frontage type”. The winning design in the competition was prepared by “Manufaktura 1” studio – the architects supervised by Bogusław Wórzeczka suggested putting up a building comprised of two wings, i.e. a front one, five-storey situated from the side of Wybrzeże Wyspiańskiego in the line marked by the location of the Technical University Main Edifice, and a lateral wing, two-storey that closed Aleja Profesorów from the west. Although the new edifice separated permanently the avenue from the Oder riverfront, the completely glazed ground floor made it possible to retain a view towards the river (if in 2005 they decided to pull down H3 pavilion instead of extending it). One of the elements of the design was the implemented concept of development of the final section of the avenue which was at the same time the courtyard of the new edifice (Fig. 9).

A highly formalized, modular composition of concrete paths was proposed and they were made parallel to the lines marked by the location of the wings of the Integrated Student Centre. Quadrilateral quarters between the paths were planted with grass while Aleja Profesorów was emphasized by a row of plane-trees, at the same time retaining the existing plantings; one small alley was furnished with concrete seats. Concrete squares in front of entrances to both wings of the edifice were made on the “roof” of the underground car park. Along the seat of the Faculty of Chemistry a fire way was planned next to which parking places were designed.

KONCEPCJA URBANISTYCZNO - ARCHITEKTONICZNA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
TERENU CENTRALNEGO KAMPUSU POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ W REJONIE ULIC
JANISZEWSKIEGO, NORWIDA, WYBRZEŻE WYSPIAŃSKIEGO, WRÓŃSKIEGO I PLACU GRUNWALDZKIEGO

II. 10. Wrocław, koncepcja urbanistyczno-architektoniczna zagospodarowania przestrzennego terenu centralnego kampusu Politechniki Wrocławskiej, arch. arch. R. Masztalski, A. Poniewierka, P. Pach, 2007 (Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej)

Fig. 10. Wrocław, urban and architectural concept of spatial development of the area of the central campus of Wrocław University of Technology, architects R. Masztalski, A. Poniewierka, P. Pach, 2007 (Archives of Areas and Buildings of Wrocław University of Technology)

Zaproponowano stworzenie mocno sformalizowanej, modularnej kompozycji betonowych ścieżek, które poprowadzono równoległe do linii wyznaczonych położeniem skrzydeł Zintegrowanego Centrum Studenckiego. Czworoboczne kwatery między drózkami obsiano trawą, oś Alei Profesorów podkreślono rzędem platanów, zachowano też istniejące zadrzewienie; w jednej z alejek ustawiono betonowe siedziska. Betonowe place przedwejściowe do obu skrzydeł gmachu urządzone na „dachu” parkingu podziemnego. Wzdłuż siedziby Wydziału Chemii wytyczono drogę przeciwpożarową, przy której zaprojektowano miejsca parkingowe.

W 2007 r. przedstawiono nową kompleksową „Koncepcję urbanistyczno-architektoniczną zagospodarowania przestrzennego terenu centralnego kampusu Politechniki Wrocławskiej”, którą przygotowali architekci Robert Masztalski i Andrzej Poniewierka oraz planista Paweł Pach. W opracowaniu zalecono zachowanie większości istniejącej zabudowy, przy jednoczesnym dążeniu do uzupełnienia zastanego układu urbanistycznego. Postulowano zamknięcie gmachów D1 i D2 budynkiem o podobnej wysokości z uwolnionym parterem w części środkowej, na osi Alei Profesorów. W nawiązaniu do projektu zagospodarowania terenów politechniki Krystyny i Mariana Barskich z 1977 r. zaplanowano uzupełnienie zabudowy wzdłuż zachodniego boku centralnego zieleńca (il. 10). Przewidziano powstanie łącznika komunikacyjnego między ul. Hoene-Wrońskiego i Norwida, który w partii środkowej poprowadzono pod ziemią, co umożliwiło stworzenie bezkolizyjnego ciągu pieszego między osią Grunwaldzką a Wybrzeżem Wyspiańskiego. Obszar Alei Profesorów objęto zakazem zabudowy kubaturowej, nawiązując tym samym do idei postrzegania alei jako głównego elementu kompozycyjnego kampusu uczelni, który rozwiązano w formie placu z parkingami ukrytymi pod jego po-

In 2007 a new comprehensive document was presented, namely “Urban and architectural concept of spatial development of the area of the central campus of Wrocław University of Technology” which was prepared by architects Robert Masztalski and Andrzej Poniewierka as well as planner Paweł Pach. The document recommended preserving most of the existing development while seeking to supplement the present urban system at the same time. Postulates were made to close D1 and D2 buildings with a building of a similar height and the generally accessible ground floor in the central part on the axis of Aleja Profesorów. Referring to the 1977 design of development of the university areas prepared by Krystyna and Marian Barscy, it was planned to supplement the development along the western side of the central green square (Fig. 10). A communication connector between Hoene-Wrońskiego and Norwida Streets was provided and in its central part it went underground, which made it possible to create a collision-free pedestrian route between the Grunwaldzki axis and Wybrzeże Wyspiańskiego. In the area of Aleja Profesorów it was forbidden to erect cubature buildings with reference to perceiving the avenue as the main composition component of the university campus which was solved in the form of a square with car parks underneath. Additionally, another competition was proposed for preparing a design of the square interior arrangement.

In line with the guidelines of the aforementioned concept, the development of Aleja Profesorów was supplemented. In 2007 by means of a competition a design for the building of the Library of Science and Technology was selected (D21), which was prepared by the Dresden architectural studio Heinle, Wischer und Partner in cooperation with Wrocław-based construction firm Polswiss-Projekt sp. z o.o.; the building was opened for use in

wierzchnią. Zaproponowano przy tym rozpisanie konkursu na opracowanie projektu aranżacji wnętrza placu.

Zgodnie z wytycznymi wspomnianej koncepcji uzupełniono zabudowę Alei Profesorów. W 2007 r. w drodze konkursu wybrano projekt gmachu Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych (D21), który opracowała drezdeńska pracownia architektoniczna Heinle, Wischer und Partner przy współpracy wrocławskiej firmy konstrukcyjnej Polswiss-Projekt sp. z o.o.; gmach oddano do użytku w 2014 r. W latach 2008–2010, przy wschodnim boku centralnego zieleńca zrealizowano budynek mieszczący laboratoria Wydziału Elektroniki (C12). Dwukondygnacyjny pawilon zaprojektowany przez architekta Andrzeja Ilowę został usytuowany między siedzibami Wydziałów: Elektroniki i Chemii, na linii wyznaczonej położeniem ostatniej z wymienionych budowli. Kolejny konkurs zorganizowany w 2008 r. wyłonił projekt, zgodnie z którym wzniesiono budynek Centrum Studiów Zaawansowanych Technik Informacyjnych i Komunikacyjnych Technopolis I. Nowy gmach, zaprojektowany przez Wojciecha Jarząbka, usytuowano przy ul. Janiszewskiego, równoległe do głównego pawilonu Wydziału Elektroniki (C3/C4). Od południa do budynku przylega nieregularna bryła mieszcząca komorę akustyczną, widoczna od strony Alei Profesorów. Wspomnianą bryłę poprzedzono w projekcie tarasowo ukształtowaną skarpą, przeciętą pasami trawników oraz pochylnią prowadzącą do budynku biblioteki. Gmach Technopolis I oddany do użytku w 2014 r. zakończył długoletni proces kształtowania zabudowy wokół Alei Profesorów. Do zrealizowania pozostaje jeszcze koncepcja urządzenia tego najważniejszego wnętrza kampusu Politechniki Wrocławskiej, którą w 2014 r. opracował architekt Bogusław Wórzeczka, autor projektu Zintegrowanego Centrum Studenckiego. Wspomniana koncepcja zakłada wypełnienie niemal całej powierzchni Alei Profesorów czworobocznym strzyżonym trawnikiem przy równoczesnym zachowaniu istniejącej zieleni wysokiej. W środkowej części zieleńca planuje się ustawić po skosie monument z tablicami, na których zostaną uwiecznione nazwiska wszystkich profesorów tytularnych politechniki. Projekt pomnika przygotował wrocławski rzeźbiarz Christos Mandzios, artysta zasugerował również sposób jego ekspozycji. Skośne ustawienie monumentu przełamuje osiowość Alei Profesorów, co nie wydaje się rozwiązaniem uzasadnionym kompozycyjnie. Między czworobokiem zieleni a budynkami zostaną zachowane ciągi pieszo-jezdne, które tuż za pomnikiem połączono ścieżką równoległą do skarpy różnicującej poziom powierzchni alei. Aleja Profesorów została pomyślana jako miejsce spotkań i wypoczynku studentów, w związku z tym na terenach zielonych zostaną ustawione siedziska o konstrukcji betonowej; likwidacji ulegną natomiast wszystkie miejsca parkingowe. Koncepcja zostanie zapewne zrealizowana wiosną 2015 r., jeśli tak się stanie, to mozolny proces kształtowania głównego wnętrza centralnego kampusu Politechniki Wrocławskiej zostanie po ponad sześćdziesięciu latach zakończony.

2014. In the years 2008–2010 near the eastern side of the central green square a building was erected which housed laboratories of the Faculty of Electronics (C12). The two-storey pavilion designed by Andrzej Ilow was situated between the seats of the Faculty of Electronics and the Faculty of Chemistry on the line marked out by the location of the latter structure. Another competition was held in 2008 and the design for a building of the Centre of Studies of Advance Information and Communication Technologies Technopolis I was selected. The new edifice designed by Wojciech Jarząbek was located in Janiszewskiego Street, parallel to the main pavilion of the Faculty of Electronics (C3/C4). In the south the building borders on an irregular structure housing an acoustic chamber, visible from the side of Aleja Profesorów. In the design this structure was preceded by a terrace-shaped escarpment intersected by lawn belts and a ramp leading to the library building. The Technopolis I edifice opened for use in 2014 put an end to the long-term process of the formation of development around Aleja Profesorów. What remains to be done is a concept of furnishing the campus which is the most important interior of the Wrocław University of Technology – such a concept was prepared in 2014 by architect Bogusław Wórzeczka, the author of the Integrated Student Centre design. According to this concept, almost the entire area of Aleja Profesorów is to be filled with a quadrilateral lawn retaining at the same time the existing high green. In the central part of the green square a monument is to be located diagonally; this monument shall feature commemorative plaques with the names of all full professors of the technical university. The monument design was prepared by Wrocław sculptor Christos Mandzios who also proposed the way of its exposition. Placing the monument at a slant introduces a departure from the axial character of Aleja Profesorów, which does not seem a compositionally grounded solution. Between the green quadrangle and the buildings vehicular and pedestrian traffic routes shall be preserved and just behind the monument they are combined by means of a path parallel to the escarpment differentiating the avenue surface level. Aleja Profesorów was intended as a place of meeting and relaxation for students, hence the green areas shall house seats constructed on concrete, while all the parking places shall be liquidated. This concept is surely to be implemented in the spring of 2015 and if this comes to pass, the laborious process of the formation of the main interior of the Wrocław University of Technology central campus will be completed after more than sixty years.

*Translated by
Bogusław Setkiewicz*

Bibliografia/References

- [1] Kaczmarek M., Goliński M., Kulak T., Suleja W., *Wrocław. Dziedzictwo wieków*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1997.
- [2] Brandt-Golecka B., Burak M., Januszewska G., *Politechnika Wroclawska 1945–1951. Wybór źródeł*, Oficyna Wydawnicza PWR, Wrocław 2005.
- [3] Brzezowski S., *Socrealizm niezrealizowany*, [w:] A. Zwierchowski, A. Boryska (red.), *Architektura lat 1949–1956 we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku*, GAJT Wydawnictwo, Wrocław 2004.
- [4] Burak M., Dackiewicz K., Pregiel P., *Wrocławskie uczelnie techniczne 1910–2010*, JAKS, Wrocław 2010.
- [5] Przyłęcka D., *Nie od razu Wrocław odbudowano. Plany zagospodarowania przestrzennego, koncepcje oraz projekty urbanistyczne i architektoniczne, a ich realizacja w latach 1945–1989*, Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław 2012.
- [6] Frydecki A., *Na czterdziestolecie moje i Wrocławia*, rękopis, Muzeum Architektury we Wrocławiu.
- [7] Wojciechowski S., *Projekt zagospodarowania terenów zielonych rejonu Politechniki Wrocławskiej we Wrocławiu*, Wrocław 1955, mps, Muzeum Architektury/Archiwum Budowlane miasta Wrocławia.
- [8] Brzoza T., *Opis techniczny koncepcyjnego projektu urbanistycznego rozbudowy Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 1961, mps, Muzeum Architektury/Archiwum Budowlane miasta Wrocławia.
- [9] Brzoza T., *Projekt koncepcyjny urbanistyczny rozbudowy Politechniki Wrocławskiej oraz koncepcyjny projekt architektoniczny budynku Wydziału Łączności Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 1962, mps, Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej.
- [10] *Pismo Miejskiego Zarządu Gospodarki Terenami we Wrocławiu w sprawie opinii terenowo-prawnej o terenie położonym we Wrocławiu w obrębie ul. Norwida, pl. Grunwaldzkiego i Wybrzeża Wyspiańskiego z dnia 17.03.1969*, mps, Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej.
- [11] Barski M., Barska K., *Opis techniczny projektu Instytutu Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 1978, mps, Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej.
- [12] Biblioteka i Centrum Informacji Naukowej Politechniki Wrocławskiej. Konkurs SARP nr 703, wydawnictwo pokonkursowe [b.d.w.], mps, Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej.
- [13] Dackiewicz K., *Niezrealizowane budynki i plany rozbudowy Politechniki Wrocławskiej, część III: lata 1981–1998*, „Przemat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2012, nr 257, 80–83.
- [14] Iłow A., Iłow B., *Uwarunkowania, kierunki i wytyczne kształtowania nowej zabudowy w kampusie głównym politechniki*, Wrocław 2004, mps, Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej.

Streszczenie

Aleja Profesorów została pomyślana jako główne reprezentacyjne wnętrze urbanistyczne kampusu Politechniki Wrocławskiej, który w okresie powojennym zaczęto budować między pl. Grunwaldzkim i nabrzeżem Odry. Ramy kompozycyjne alei zostały nakreślone w pierwszym planie zagospodarowania fragmentu śródmieścia Wrocławia, opracowanym w 1949 r.; miała ona stanowić jedną z poprzecznych osi wytyczonych prostopadle do pl. Grunwaldzkiego – najważniejszej trasy komunikacyjnej dzielnicy. Proces kształtowania Alei Profesorów rozpoczął od wzniesienia w latach 1950–1955 siedzib Wydziałów: Elektrycznego i Lotniczego (budynki D1 i D2). Bliźniacze gmachy zaprojektowane przez profesorów Zbigniewa Kupca i Tadeusza Brzozę, ustawione wzdłuż pl. Grunwaldzkiego, zdefiniowały szerokość alei oraz jej północno-wschodnią i północno-zachodnią granicę. W latach 50. i 60. XX w. powstało kilka koncepcji ukształtowania pierzei Alei Profesorów, z których żadna nie została zrealizowana. Całościowy plan nowego kampusu Politechniki Wrocławskiej wyłoniono w drodze konkursu w 1964 r. Autorzy zwycięskiej pracy, Krystyna i Marian Barscy, przedstawili w niej także wizję zagospodarowania Alei Profesorów, której zasadniczą część rozwiązali w formie skweru obsadzonego dwoma rzędami drzew. Ze względu jednak na bardzo trudne warunki lokalowe uczelni, wewnątrz alei zaczęto wypełniać tymczasowymi pawilonami, próbując równocześnie realizować siedziby kolejnych wydziałów przewidziane w projekcie Barskich. Przyspieszenie prac związanych z budową kampusu Politechniki Wrocławskiej nastąpiło dopiero po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Nowe możliwości finansowania inwestycji związanych z nauką pozwoliły wybudować gmachy Zintegrowanego Centrum Studenckiego oraz Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych, które zamknęły Aleję Profesorów od strony południowej i północnej. W kolejnych latach uzupełniono zabudowę wzdłuż wschodniej i zachodniej granicy alei, wyburzono tymczasowe pawilony oraz przedstawiono projekt zagospodarowania jej wnętrza. W koncepcji opracowanej przez Bogusława Wórzeczkę utrzymano pierwotny zamysł stworzenia reprezentacyjnego wnętrza urbanistycznego postrzeganego jako miejsce spotkań studentów i pracowników uczelni.

Słowa kluczowe: Wrocław, plac Grunwaldzki, Politechnika Wroclawska, Aleja Profesorów, układ przestrzenny

Abstract

Aleja Profesorów has been conceived as the main representative urban interior of the campus of the Wrocław University of Technology. Its building began in the after-the-war period, between Grunwaldzki Square and the bank of the Oder River. The compositional frames of the avenue were defined in the first plan of creating a fragment of the Wrocław town centre which was worked out in 1949; it was to compose one of the transverse axes laid out perpendicularly to Grunwaldzki Square – the most important communication route of this district. The process of forming Aleja Profesorów began with the erection of buildings of the Faculties of Electrical Engineering and Aviation (buildings D1 and D2) in the years 1950–1955. The identical buildings designed by Professors Zbigniew Kupiec and Tadeusz Brzoza raised along Grunwaldzki Square defined the width of the avenue and its north-east and north-west boundary. In the 50^s and 60^s of the 20th century several concepts of forming the frontage of Aleja Profesorów came into being, of which none, however, were realized. The overall plan of the new campus of the University of Technology came into being as a result of a contest in 1964. The authors of the winning work, Krystyna and Marian Barscy, presented a vision of creating Aleja Profesorów whose fundamental part they solved in the form of a square bordered with two rows of trees. However, due to very difficult conditions of accommodations at the university, the interior of the avenue was successively filled with temporary pavilions, trying, at the same time, to realize quarters for consecutive faculties provided in the project of Barscy. Acceleration of works bound with building of the Technological University's campus followed only after Poland joined the European Union. New potentialities of financing investments bound with science allowed constructing buildings of the Integrated Student Centre and the Library of Science and Technology which closed off Aleja Profesorów from the south and the north. In succeeding years building was completed along the east and west boundaries of the avenue, the temporary pavilions were pulled down and a plan of composing the avenue's interior was presented. In the conception worked out by Bogusław Wórzeczka, the original plan of creating a representative urban interior perceived as a meeting-place of students and staff of the university was preserved.

Key words: Wrocław, Grunwaldzki Square, Wrocław University of Technology, Avenue of Professors, spatial arrangement